

Vloga sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS

Raziskovalna naloga

Bizeljsko, maj 2026

mag. prof. inkl. Simona Kovačič

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	6
1.1 Opredelitev raziskovalnega področja	7
1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge.....	8
1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu.....	9
1.4 Raziskovalna metoda.....	10
1.5 Izvirni prispevek k praksi	11
2. TEORETIČNI DEL	13
2.1 Pravice otrok s posebnimi potrebami in vloga staršev	13
2.1.1 Zakonodajna podlaga	13
2.1.2 Starši kot zakoniti zastopniki otroka	14
2.1.3 Sodelovanje kot pravica in dolžnost.....	15
2.2 Vloga učitelja in strokovnih delavcev v OŠPP NIS	15
2.2.1 Učitelj kot pedagog, svetovalec in povezovalec	15
2.2.2 Sodelovanje s šolsko svetovalno službo	16
2.2.3 Pomen komunikacijskih kompetenc učiteljev	17
2.3 Sodelovanje med šolo in starši	17
2.3.1 Pojem sodelovanja med šolo in družino.....	17
2.3.2 Komunikacija kot temelj sodelovanja	19
2.3.3 Enosmerna in dvosmerna komunikacija	20
2.3.4 Pomen empatije in aktivnega poslušanja	20
2.4 Partnerski odnos med učitelji in starši otrok s posebnimi potrebami	21
2.4.1 Značilnosti partnerskega odnosa	21
2.4.2 Specifičnosti sodelovanja s starši otrok s posebnimi potrebami	23
2.4.3 Starši kot soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa	25
2.5 Individualizirani program (IP) in vloga staršev	27
2.5.1 Pomen individualiziranega programa.....	27
2.5.2 Zakonska vključenost staršev v individualizirani program	29
2.5.3 Izzivi pri vključevanju staršev v individualizirani program	31
2.6 Ovire in izzivi pri sodelovanju s starši učencev OŠPP NIS	33
2.6.1 Ovire na strani staršev	33
2.6.2 Ovire na strani učiteljev in šole	35
2.6.3 Premagovanje ovir in dobre prakse	37
2.7 Pomen sodelovanja s starši za otrokov razvoj in uspešnost.....	39
2.7.1 Vpliv sodelovanja na učno uspešnost	39
3. EMPIRIČNI DEL	42

3.1 Predstavitev vzorca.....	42
3.2 Pomen sodelovanja s starši	45
3.3 Pogostost in oblike sodelovanja s starši.....	47
3.4 Ovire pri sodelovanju s starši	49
3.5 Samorefleksija učiteljev.....	52
3.6 Vključenost staršev v šolski proces.....	55
5. ZAKLJUČEK	57
6. VIRI IN LITERATURA	59
7. PRILOGE	61

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol anketiranih.....	43
Graf 2: Delovna doba v vzgoji in izobraževanju	43
Graf 3: Delovna doba na OŠPP NIS.....	44
Graf 4: Vloga anketiranih na šoli.....	45
Graf 5: Povprečne ocene pomena sodelovanja s starši	47
Graf 6: Pogostost sodelovanja s starši	48
Graf 7: Najpogostejše oblike sodelovanja.....	48
Graf 8: Učinkovitost oblik sodelovanja	49
Graf 9: Najpogostejše ovire pri sodelovanju	50
Graf 10: Zahtevnost sodelovanja v primerjavi z rednim programom	51
Graf 11: Samorefleksija učiteljev	54
Graf 12: Vključenost staršev v šolski proces.....	55

POVZETEK

Raziskovalna naloga obravnava sodelovanje med učitelji in starši učencev, vključenih v prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS). Namen raziskave je bil ugotoviti, kako učitelji ocenjujejo pomen sodelovanja s starši, katere oblike sodelovanja najpogosteje uporabljajo, kako pogosto sodelujejo s starši, s kakšnimi ovirami se pri tem srečujejo ter kako ocenjujejo lastno usposobljenost za sodelovanje. Teoretični del temelji na strokovni literaturi s področja sodelovanja med šolo in družino ter poudarja pomen partnerskega odnosa med učitelji in starši pri delu z učenci s posebnimi potrebami. Posebej je izpostavljeno, da uspešno sodelovanje temelji na zaupanju, odprti komunikaciji, medsebojnem spoštovanju in skupnem prizadevanju za otrokov razvoj.

Empirični del raziskave temelji na kvantitativnem raziskovalnem pristopu. Podatki so bili zbrani z anketnim vprašalnikom, v raziskavi pa je sodelovalo 54 strokovnih delavcev, zaposlenih v programu OŠPP NIS. Rezultati so pokazali, da učitelji sodelovanju s starši pripisujejo zelo velik pomen. Večina anketiranih meni, da je sodelovanje s starši ključno za uspešno delo z učenci OŠPP NIS ter da brez sodelovanja kakovostno izvajanje programa ni mogoče. Učitelji starše prepoznavajo kot pomemben vir informacij o otrokovih potrebah in sposobnostih. Raziskava je pokazala tudi, da sodelovanje med učitelji in starši poteka relativno pogosto, pri čemer prevladujejo predvsem osebne oblike komunikacije, kot so govorilne ure in individualni sestanki, ki jih učitelji ocenjujejo kot najbolj učinkovite.

Ključne besede: OŠPP NIS, sodelovanje s starši, učitelji, učenci s posebnimi potrebami, komunikacija, individualizirani program, partnerstvo med šolo in družino, samorefleksija učiteljev.

ABSTRACT

This thesis examines cooperation between teachers and parents of students enrolled in the adapted primary school programme with a lower educational standard (OŠPP NIS). The purpose of the research was to determine how teachers evaluate the importance of cooperation with parents, which forms of cooperation they use most frequently, how often cooperation takes place, what obstacles they encounter, and how they assess their own competence for cooperation with parents. The theoretical part is based on professional literature in the field of cooperation between school and family and emphasizes the importance of a partnership relationship between teachers and parents when working with students with special educational needs. Successful cooperation is highlighted as being based on trust, open communication, mutual respect, and a shared commitment to the child's development.

The empirical part of the study is based on a quantitative research approach. Data were collected using a questionnaire, and the study included 54 professional staff members employed in the OŠPP NIS programme. The results showed that teachers attribute great importance to cooperation with parents. Most respondents believe that cooperation with parents is crucial for successful work with students in OŠPP NIS and that quality implementation of the programme is not possible without such cooperation. Teachers recognize parents as an important source of information about the child's needs and abilities. The research also showed that cooperation between teachers and parents occurs relatively frequently, with personal forms of communication, such as office hours and individual meetings, being the most commonly used and evaluated as the most effective.

Keywords: OŠPP NIS, cooperation with parents, teachers, students with special educational needs, communication, individualized educational programme, school-family partnership, teacher self-reflection.

1. UVOD

Vzgoja in izobraževanje učencev s posebnimi potrebami predstavljata pomemben izziv sodobnega šolskega sistema, saj zahtevata celosten in individualiziran pristop, ki presega okvir zgolj šolskega okolja. Pri tem ima sodelovanje med šolo in starši ključno vlogo, saj omogoča boljše razumevanje otrokovih potreb, doslednejšo podporo ter učinkovitejše načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Posebej izrazita je ta potreba pri učencih, vključenih v prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS), kjer so učenci pogosto soočeni z zmernimi ali težjimi motnjami v duševnem razvoju in potrebujejo intenzivnejšo podporo okolja.

Slovenski avtorji poudarjajo, da kakovostno sodelovanje s starši predstavlja temelj partnerskega odnosa, katerega skupni cilj je optimalen razvoj otroka (Grafenauer Ekart, 2020). Starši so tisti, ki otroka najbolj poznajo, šola pa razpolaga s strokovnimi znanji in izkušnjami, zato je medsebojno sodelovanje nujno za oblikovanje ustreznih prilagoditev in individualiziranih programov (Košnik idr., 2023). Zakonodaja s področja vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami jasno opredeljuje vlogo staršev kot enakovrednih partnerjev v postopkih usmerjanja, načrtovanja in spremljanja otrokovega napredka (GOV.SI, 2024).

Raziskave v slovenskem prostoru opozarjajo, da kljub prepoznanemu pomenu sodelovanja med učitelji in starši pogosto prihaja do različnih izzivov, kot so pomanjkanje časa, razhajanja v pričakovanjih ter komunikacijske ovire (Plešec, 2021; Šobot, 2018). Prav na OŠPP NIS so ti izzivi lahko še izrazitejši, saj gre za zahtevnejše oblike dela in večjo vključenost staršev v vsakdanje življenje učencev. Namen raziskovalne naloge je zato raziskati vlogo sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS z vidika učiteljev ter ugotoviti, kako sodelovanje vpliva na izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

Kakovost sodelovanja med učitelji in starši je še posebej pomembna v kontekstu OŠPP NIS, kjer so učenci pogosto v večji meri odvisni od podpore domačega okolja pri razvijanju osnovnih učnih, socialnih in življenjskih spretnosti. Učitelji pri svojem delu ne prevzemajo zgolj pedagoške, temveč tudi svetovalno in podporno vlogo, kar zahteva redno, jasno in empatično komunikacijo s starši. Hkrati so starši učencev s

posebnimi potrebami pogosto soočeni s čustvenimi, organizacijskimi in socialnimi obremenitvami, kar lahko vpliva na njihovo pripravljenost in zmožnost sodelovanja s šolo. Razumevanje teh okoliščin je ključno za vzpostavljanje zaupanja in učinkovitega partnerskega odnosa. Prav zato je smiselno raziskati, kako učitelji na OŠPP NIS doživljajo sodelovanje s starši, katere dejavnike prepoznavajo kot podporne ter kje zaznavajo največ izzivov, saj lahko ugotovitve prispevajo k izboljšanju prakse in krepitvi sodelovalne kulture na šoli.

1.1 Opredelitev raziskovalnega področja

Raziskovalno področje te naloge se nanaša na sodelovanje med učitelji in starši učencev, vključenih v prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS). V sodobnem vzgojno-izobraževalnem sistemu se sodelovanje s starši obravnava kot eno izmed temeljnih podpornih stebrov uspešnega vključevanja učencev s posebnimi potrebami v šolski proces. Še posebej to velja za OŠPP NIS, kjer so učenci pogosto v večji meri odvisni od podpore odraslih, strukture okolja ter doslednega prenosa vzgojno-izobraževalnih usmeritev med šolo in domačim okoljem.

Program OŠPP NIS je namenjen učencem z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, pri katerih so cilji pouka prilagojeni njihovim zmožnostim in usmerjeni predvsem v razvoj temeljnih učnih spretnosti, socialnih veščin, komunikacije ter čim večje samostojnosti v vsakdanjem življenju. Zaradi teh posebnosti je vloga staršev pri vzgoji in izobraževanju teh učencev izjemno pomembna, saj starši pogosto prevzemajo vlogo stalnih spremljevalcev otrokovega razvoja tudi izven šolskega okolja. Sodelovanje med učitelji in starši tako ne predstavlja zgolj izmenjave informacij, temveč oblikuje dolgoročen partnerski odnos, katerega skupni cilj je optimalni razvoj otroka (Intihar & Kepče, 2002; Grafenauer Ekart, 2020).

Raziskovalno področje te naloge je neposredno povezano s štirimi vsebinskimi sklopi anketnega vprašalnika, in sicer:

- (1) pomen sodelovanja s starši,
- (2) oblike in pogostost sodelovanja,
- (3) vključenost staršev v šolski proces in individualizirani program ter

(4) ovire in subjektivno doživljanje sodelovanja s strani učiteljev.

Ti vsebinski sklopi odražajo ključne dimenzije sodelovanja, ki jih izpostavlja tudi slovenska strokovna literatura. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da partnerski odnos med učitelji in starši temelji na vzajemnem zaupanju, jasni komunikaciji in deljeni odgovornosti, kar se neposredno odraža v vprašanih anketnega vprašalnika o zaupanju, vplivu sodelovanja na učenčev napredek in zadovoljstvu učiteljev s sodelovanjem. Prav tako raziskave kažejo, da se kljub prepoznanemu pomenu sodelovanja v praksi pojavljajo številni izzivi, kot so pomanjkanje časa staršev, različna pričakovanja in komunikacijske težave (Šobot, 2018; Plešec, 2021), kar je zajeto v sklopu vprašanj o ovirah pri sodelovanju.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je preučiti vlogo sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS z vidika učiteljev ter analizirati njihove zaznave, izkušnje in stališča glede sodelovanja, kot so bila zajeta z anketnim vprašalnikom. Raziskava je usmerjena v razumevanje, kako učitelji vrednotijo pomen sodelovanja s starši, katere oblike sodelovanja uporabljajo, kako pogosto sodelovanje poteka ter s kakšnimi ovirami se pri tem srečujejo.

Zasnova anketnega vprašalnika omogoča celosten vpogled v sodelovanje s starši, saj vključuje tako kognitivni vidik (prepričanja in stališča učiteljev o pomenu sodelovanja), vedenjski vidik (dejanske oblike in pogostost sodelovanja) kot tudi afektivni vidik (zadovoljstvo učiteljev in zaznane obremenitve). Namen naloge je torej neposredno povezan z vsebinskimi sklopi vprašalnika in temelji na izhodišču, da so učitelji ključni nosilci sodelovanja s starši v šolskem okolju.

Cilji raziskovalne naloge so:

- ugotoviti, kakšen pomen pripisujejo učitelji OŠPP NIS sodelovanju s starši (sklop vprašanj o pomenu sodelovanja);
- raziskati, katere oblike sodelovanja s starši se najpogosteje uporabljajo in kako učinkovite jih učitelji ocenjujejo (sklop vprašanj o oblikah sodelovanja);

- ugotoviti pogostost stikov med učitelji in starši (sklop vprašanj o pogostosti sodelovanja);
- analizirati stopnjo vključenosti staršev v šolski proces, zlasti pri pripravi in izvajanju individualiziranega programa (sklop vprašanj o vključenosti staršev);
- prepoznati najpogostejše ovire pri sodelovanju s starši, kot jih zaznavajo učitelji (sklop vprašanj o ovirah);
- ugotoviti stopnjo zadovoljstva učiteljev s sodelovanjem s starši ter njihovo zaznavo lastne usposobljenosti za takšno sodelovanje (sklop samorefleksije).

1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu

Raziskovalna vprašanja so bila oblikovana neposredno na podlagi strukture anketnega vprašalnika in se vsebinsko povezujejo z njegovimi posameznimi sklopi. Raziskava tako odgovarja na naslednja vprašanja:

- Kakšen pomen učitelji OŠPP NIS pripisujejo sodelovanju s starši učencev?
- Katere oblike sodelovanja s starši učitelji najpogosteje uporabljajo in kako učinkovite se jim zdijo?
- Kako pogosto poteka sodelovanje med učitelji in starši učencev OŠPP NIS?
- V kolikšni meri so starši vključeni v pripravo in spremljanje individualiziranega programa?
- Katere ovire učitelji najpogosteje zaznavajo pri sodelovanju s starši?
- Kako zadovoljni so učitelji s sodelovanjem s starši in kako ocenjujejo lastno usposobljenost za to sodelovanje?

Raziskovalna vprašanja omogočajo sistematično analizo odgovorov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom, ter njihovo povezovanje s teoretičnimi izhodišči s področja sodelovanja med šolo in starši.

Pri obravnavanem problemu je treba upoštevati tudi omejitve raziskave. Prva omejitev se nanaša na vzorec, ki zajema le učitelje, zaposlene na OŠPP NIS, zato ugotovitev ni mogoče neposredno posplošiti na redne osnovne šole ali druge vzgojno-izobraževalne programe. Druga omejitev izhaja iz uporabe anketne metode in samoocene, saj so odgovori učiteljev subjektivni in lahko odražajo osebne izkušnje ali trenutna razpoloženja. Kljub temu je takšen pristop primeren za raziskovanje stališč in zaznav, ki so ključen vidik sodelovanja (Plešec, 2021).

1.4 Raziskovalna metoda

Raziskava temelji na kvantitativnem raziskovalnem pristopu. Kot raziskovalna metoda je bila uporabljena anketa, saj omogoča pridobivanje podatkov o mnenjih, stališčih in izkušnjah večjega števila učiteljev v relativno kratkem času. Anketna metoda je bila izbrana tudi zato, ker omogoča neposredno povezavo med raziskovalnimi vprašanji in posameznimi sklopi vprašalnika.

Merski instrument raziskave je bil strukturiran anketni vprašalnik, ki je bil posebej oblikovan za učitelje, zaposlene na OŠPP NIS. Vprašalnik je temeljil na slovenski strokovni literaturi in predhodnih empiričnih raziskavah s področja sodelovanja med šolo in starši otrok s posebnimi potrebami (Šobot, 2018; Grafenauer Ekart, 2020). Vseboval je vprašanja zaprtega tipa, trditve, ocenjevane s petstopenjsko Likertovo lestvico, ter eno odprto vprašanje.

Struktura vprašalnika je sledila naslednjim sklopom: splošni podatki o učiteljih, pomen sodelovanja s starši, oblike in pogostost sodelovanja, vključenost staršev v šolski proces, ovire pri sodelovanju in samorefleksija učiteljev. Takšna struktura je omogočila celovito analizo sodelovanja s starši z različnih vidikov ter primerjavo odgovorov med posameznimi sklopi.

Podatki so bili obdelani z osnovnimi metodami deskriptivne statistike, pri čemer so bili rezultati prikazani v obliki tabel in grafov. Takšen način obdelave omogoča pregledno predstavitev ugotovitev in njihovo umestitev v širši teoretični okvir sodelovanja med šolo in starši.

1.5 Izvirni prispevek k praksi

Izvirni prispevek te raziskovalne naloge k vzgojno-izobraževalni praksi se kaže predvsem v sistematičnem proučevanju sodelovanja s starši učencev, vključenih v prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS), z vidika učiteljev, ki so neposredno vključeni v izvajanje programa. V slovenskem prostoru sicer obstajajo raziskave o sodelovanju med šolo in starši otrok s posebnimi potrebami, vendar se večina osredotoča na redno osnovno šolo ali na posamezne skupine otrok, manj pa je raziskav, ki bi poglobljeno obravnavale prav kontekst OŠPP NIS. S tem raziskava prispeva k zapolnjevanju vrzeli v strokovni in raziskovalni praksi (Šobot, 2018; Košnik idr., 2023).

Pomemben izvirni prispevek raziskave je v zasnovi anketnega vprašalnika, ki je bil oblikovan posebej za učitelje OŠPP NIS in upošteva specifične značilnosti tega programa. Vprašalnik zajema več dimenzij sodelovanja s starši, in sicer pomen sodelovanja, oblike in pogostost sodelovanja, vključenost staršev v šolski proces in individualizirani program, zaznane ovire ter samorefleksijo učiteljev. Takšna celostna zasnova temelji na teoretičnih izhodiščih partnerskega sodelovanja med šolo in starši ter omogoča poglobljeno refleksijo pedagoške prakse (Grafenauer Ekart, 2020; Intihar & Kepče, 2002).

Praktični prispevek raziskave se kaže tudi v tem, da anketni vprašalnik učiteljem omogoča sistematičen razmislek o lastni praksi sodelovanja s starši. Na podlagi odgovorov lahko učitelji prepoznajo, katere oblike sodelovanja se v praksi izkazujejo kot učinkovite in katere so morda premalo izkoriščene. Raziskave namreč kažejo, da formalne oblike sodelovanja, kot so govorilne ure in roditeljski sestanki, ne zadostujejo vedno potrebam staršev otrok s posebnimi potrebami, zato je smiselno spodbujati individualne in bolj fleksibilne oblike sodelovanja (Grafenauer Ekart, 2020).

Poseben prispevek k praksi predstavlja tudi analiza zaznanih ovir pri sodelovanju s starši. V raziskavi so ovire obravnavane z vidika učiteljev, kar omogoča vpogled v realne izzive, s katerimi se srečujejo pri vsakdanjem delu. Slovenske raziskave navajajo, da so najpogostejše ovire pomanjkanje časa staršev, različna pričakovanja, komunikacijske težave in pretekle negativne izkušnje (Šobot, 2018; Plešec, 2021). Z ozaveščanjem teh ovir lahko šole načrtno razvijajo strategije za njihovo zmanjševanje, na primer z jasnejšimi komunikacijskimi protokoli ali z večjo podporo strokovnih služb.

Raziskava prispeva tudi k izboljšanju prakse pri pripravi in spremljanju individualiziranega programa. Anketni vprašalnik vključuje sklop vprašanj o vključenosti staršev v pripravo in izvajanje IP, kar je v skladu z zakonodajnimi in strokovnimi usmeritvami, ki poudarjajo vlogo staršev kot enakovrednih partnerjev pri odločanju o vzgojno-izobraževalni poti otroka (Košnik idr., 2023). Ugotovitve raziskave lahko šolam pomagajo presoditi, ali je vključenost staršev zgolj formalna ali pa dejansko omogoča soodločanje in aktivno sodelovanje.

Izvirni prispevek raziskave se kaže tudi na ravni profesionalnega razvoja učiteljev. Sklop vprašanj, ki se nanaša na samorefleksijo, učiteljem omogoča razmislek o lastni usposobljenosti za sodelovanje s starši ter o potrebi po dodatnih strokovnih usposabljanjih. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da kakovostno sodelovanje s starši zahteva posebne komunikacijske in svetovalne kompetence, ki jih je treba pri učiteljih načrtno razvijati. Raziskava lahko zato služi kot pobuda za načrtovanje dodatnih izobraževanj s področja sodelovanja s starši.

Praktična vrednost raziskave se kaže tudi v možnosti uporabe rezultatov na ravni šole kot organizacije. Šole lahko pridobljene ugotovitve uporabijo pri oblikovanju ali posodobitvi smernic sodelovanja s starši učencev s posebnimi potrebami ter jih vključijo v letne delovne načrte in samoevalvacijska poročila. Takšen pristop prispeva k bolj sistematičnemu in manj priložnostnemu sodelovanju s starši, kar priporočajo tudi strokovni dokumenti Zavoda RS za šolstvo (Košnik idr., 2023).

Nenazadnje raziskava prispeva tudi k širšemu razumevanju pomena sodelovanja med šolo in starši v izobraževanju učencev s posebnimi potrebami. Čeprav je raziskava omejena na OŠPP NIS, so ugotovitve relevantne tudi za druge prilagojene

programe, saj temeljijo na univerzalnih načelih partnerskega sodelovanja, zaupanja in medsebojnega spoštovanja (Grafenauer Ekart, 2020; Plešec, 2021). Tako raziskava ne prispeva le k lokalni praksi, temveč tudi k širši stroki.

Sklepno lahko poudarimo, da je izvorni prispevek raziskovalne naloge k praksi v njeni uporabni vrednosti. Raziskava ponuja konkretna izhodišča za refleksijo obstoječe prakse, za izboljšanje sodelovanja s starši ter za razvoj bolj kakovostnega in sodelovalnega vzgojno-izobraževalnega okolja za učence OŠPP NIS (Intihar & Kepče, 2002; Košnik idr., 2023).

2. TEORETIČNI DEL

2.1 Pravice otrok s posebnimi potrebami in vloga staršev

2.1.1 Zakonodajna podlaga

Pravice otrok s posebnimi potrebami so v slovenskem in mednarodnem prostoru jasno opredeljene in temeljijo na načelu enakih možnosti, nediskriminacije ter zagotavljanja otrokove največje koristi. Temeljni akt na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji je Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-2, ki določa postopke usmerjanja, pravice otrok, oblike pomoči ter vlogo staršev in strokovnih delavcev pri načrtovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa (ZUOPP-2, 2017). Zakon izhaja iz sodobnih inkluzivnih pristopov, ki poudarjajo prilagajanje sistema otrokovim potrebam, ne obratno.

ZUOPP-2 določa, da ima otrok s posebnimi potrebami pravico do ustreznega vzgojno-izobraževalnega programa, prilagoditev metod in oblik dela, dodatne strokovne pomoči ter individualiziranega programa. Posebej pomembno je, da zakon izrecno poudarja sodelovanje staršev v vseh fazah postopka usmerjanja in izobraževanja, kar predstavlja temelj za partnersko sodelovanje med šolo in družino (ZUOPP-2, 2017). S tem zakon presega zgolj formalno obveščanje staršev in jih vzpostavlja kot aktivne soudeležence procesa.

Mednarodni pravni okvir dopolnjuje Konvencija o pravicah invalidov, ki jo je ratificirala tudi Republika Slovenija. Konvencija poudarja pravico otrok z invalidnostjo do vključujočega izobraževanja, individualne podpore in sodelovanja družine pri odločanju o otrokovem življenju in izobraževanju (United Nations, 2006). V ospredje postavlja načelo otrokovega dostojanstva, spoštovanja individualnih sposobnosti ter aktivne vloge staršev kot zastopnikov otrokovih interesov. Ta dokument pomembno vpliva na oblikovanje nacionalne zakonodaje in strokovnih usmeritev ter utrjuje pomen sodelovanja staršev kot temeljne pravice.

2.1.2 Starši kot zakoniti zastopniki otroka

Starši otrok s posebnimi potrebami imajo v vzgojno-izobraževalnem procesu posebno in večplastno vlogo. Zraven čustvene in socialne podpore otroku nastopajo tudi kot njegovi zakoniti zastopniki, kar pomeni, da v njegovem imenu sodelujejo v postopkih usmerjanja, odločanja in spremljanja napredka. ZUOPP-2 staršem priznava pravico, da so obveščeni o vseh vidikih otrokovega izobraževanja ter da sodelujejo pri pripravi in evalvaciji individualiziranega programa (ZUOPP-2, 2017).

Košnik idr. (2023) poudarjajo, da starši otroka poznajo v celostnem kontekstu – poznajo njegove močne strani, interese, reakcije in potrebe v domačem okolju. To znanje je za šolo izjemno dragoceno, saj omogoča boljšo prilagoditev vzgojno-izobraževalnega dela in večjo kontinuiteto med šolo in domom. Starši tako niso zgolj pasivni prejemniki informacij, temveč pomembni sogovorniki in soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa.

Vloga staršev kot zakonitih zastopnikov je še posebej izrazita v programih, kot je OŠPP NIS, kjer učenci zaradi svojih razvojnih omejitev pogosto niso zmožni samostojnega odločanja o svojem izobraževanju. Starši v teh primerih prevzemajo odgovornost za sprejemanje odločitev v otrokovo korist, kar zahteva jasno komunikacijo, zaupanje in spoštovanje med njimi in strokovnimi delavci šole (Košnik idr., 2023).

2.1.3 Sodelovanje kot pravica in dolžnost

Sodelovanje med šolo in starši otrok s posebnimi potrebami ni zgolj priporočilo, temveč predstavlja tako pravico staršev kot tudi dolžnost vseh vključenih deležnikov. Pravica do sodelovanja izhaja iz zakonodaje in mednarodnih dokumentov, dolžnost sodelovanja pa iz zavedanja, da lahko le usklajeno delovanje šole in družine prispeva k optimalnemu razvoju otroka. ZUOPP-2 v več členih izpostavlja obvezno vključevanje staršev v postopke usmerjanja, oblikovanja ciljev in spremljanja napredka (ZUOPP-2, 2017).

Košnik idr. (2023) opozarjajo, da je sodelovanje s starši ključno zlasti pri učencih z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, saj ti potrebujejo konsistentne pristope in podporo v različnih okoljih. Če sodelovanje ni vzpostavljeno ali je zgolj formalno, se lahko pojavijo neskladja med šolo in domom, kar negativno vpliva na otrokov razvoj in počutje.

Sodelovanje kot dolžnost se zato ne nanaša zgolj na prisotnost staršev na sestankih, temveč na vzpostavljanje dolgoročnega partnerskega odnosa, v katerem so starši in učitelji medsebojno odgovorni za kakovost vzgojno-izobraževalnega dela (United Nations, 2006; Košnik idr., 2023). Takšno razumevanje sodelovanja predstavlja pomembno izhodišče za nadaljnje obravnavanje vloge učiteljev in strokovnih delavcev v OŠPP NIS.

2.2 Vloga učitelja in strokovnih delavcev v OŠPP NIS

2.2.1 Učitelj kot pedagog, svetovalec in povezovalec

Vloga učitelja v prilagojenem programu osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS) je izrazito kompleksna in presega zgolj pedagoški vidik poučevanja. Učitelj v tem programu ne nastopa zgolj kot prenašalec znanja, temveč kot strokovnjak, ki mora upoštevati celosten razvoj učenca, njegove zmožnosti, omejitve ter socialno in družinsko okolje. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da je učitelj v odnosu do staršev hkrati pedagog, svetovalec in povezovalec med šolo ter družino.

Kot pedagog učitelj v OŠPP NIS načrtuje in izvaja pouk na način, ki je prilagojen individualnim potrebam učencev. To zahteva dobro poznavanje učenca, njegovih razvojnih značilnosti ter življenjskega okolja, pri čemer so informacije, ki jih posredujejo starši, izjemno dragocene. Pedagoška vloga učitelja se tako tesno prepleta z njegovo svetovalno vlogo, saj učitelj staršem pogosto nudi strokovno podporo, razlago prilagoditev in usmeritve za delo z otrokom doma (Intihar & Kepče, 2002).

Povezovalna vloga učitelja se kaže predvsem v njegovi nalogi, da usklajuje interese in potrebe različnih deležnikov – učenca, staršev, strokovnih sodelavcev in šole kot institucije. Učitelj je pogosto prva kontaktna oseba za starše in ima pomembno vlogo pri vzpostavljanju zaupanja ter pozitivnega odnosa, ki je temelj uspešnega sodelovanja. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da kakovost odnosa med učiteljem in starši bistveno vpliva na učinkovitost sodelovanja in posledično na otrokov razvoj.

2.2.2 Sodelovanje s šolsko svetovalno službo

V programu OŠPP NIS ima pomembno vlogo tudi sodelovanje učiteljev s šolsko svetovalno službo in drugimi strokovnimi delavci, kot so specialni pedagogi, psihologi, socialni pedagogi in logopedi. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da kakovostno sodelovanje v strokovnem timu omogoča celostno obravnavo učenca ter bolj usklajeno podporo staršem.

Učitelj pri svojem delu pogosto zaznava učne, vedenjske ali čustvene posebnosti učenca in jih v sodelovanju s svetovalno službo ustrezno obravnava. Svetovalna služba ima pomembno vlogo tudi pri podpori staršem, zlasti v postopkih usmerjanja, razumevanja odločb ter pri soočanju s čustvenimi stiskami, ki pogosto spremljajo starše otrok s posebnimi potrebami. Učitelj in svetovalna služba skupaj oblikujeta usklajene strategije sodelovanja s starši, kar prispeva k večji jasnosti, doslednosti in občutku varnosti pri starših (Grafenauer Ekart, 2020).

Sodelovanje strokovnih delavcev je pomembno tudi pri pripravi in spremljanju individualiziranega programa, kjer učitelj deluje kot povezovalni člen med starši in strokovno skupino. Takšno timsko delo omogoča, da so starši vključeni v proces na

smiseln in strokovno podprt način, kar izboljšuje kakovost sodelovanja in krepi partnerski odnos med šolo in družino (Intihar & Kepče, 2002).

2.2.3 Pomen komunikacijskih kompetenc učiteljev

Komunikacijske kompetence so eden ključnih dejavnikov uspešnega sodelovanja med učitelji in starši, zlasti v programu OŠPP NIS. Učitelj mora biti sposoben jasno, razumljivo in sočutno posredovati informacije o učenčevem napredku, težavah in potrebah, hkrati pa mora znati prisluhniti staršem in upoštevati njihove poglede ter skrbi. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da učinkovita komunikacija temelji na dialogu, ne na enosmernem posredovanju informacij.

V praksi to pomeni, da učitelj uporablja prilagojen jezik, se izogiba strokovnemu žargonu ter ustvarja prostor za odprto izmenjavo mnenj. Pomembna je tudi empatija, saj so starši otrok s posebnimi potrebami pogosto čustveno obremenjeni, kar lahko vpliva na njihovo dojetje informacij in sodelovanje s šolo. Intihar in Kepče (2002) izpostavljata, da pomanjkanje komunikacijskih veščin lahko vodi v nesporazume, nezaupanje in konflikte, zato je razvoj teh kompetenc pri učiteljih nujen.

Komunikacijske kompetence učitelja vključujejo tudi postavljanje jasnih meja, usklajevanje pričakovanj in reševanje konfliktnih situacij. Vloga učitelja ni, da prevzema odgovornost staršev, temveč da skupaj z njimi oblikuje realna pričakovanja in skupne cilje v dobro učenca. Takšen pristop krepi občutek partnerstva in prispeva k dolgoročno kakovostnemu sodelovanju med šolo in starši v OŠPP NIS (Grafenauer Ekart, 2020).

2.3 Sodelovanje med šolo in starši

2.3.1 Pojem sodelovanja med šolo in družino

Sodelovanje med šolo in družino predstavlja enega temeljnih dejavnikov kakovostnega vzgojno-izobraževalnega procesa. V strokovni literaturi se pojem sodelovanja uporablja različno, vendar večina avtorjev poudarja, da sodelovanje pomeni aktivno, dvosmerno in načrtno vključevanje staršev v šolsko življenje otroka. Intihar in Kepče (2002) sodelovanje opredeljujeta kot proces, v katerem šola in starši

delujejo usklajeno, z namenom doseči optimalen razvoj otroka ter zagotoviti kontinuiteto vzgojnih in izobraževalnih pristopov med šolo in domačim okoljem.

Pomembno je razlikovati med pojmom sodelovanje in obveščanje. Sodelovanje predpostavlja aktivno vpletenost obeh strani, izmenjavo mnenj, skupno načrtovanje in soodločanje, medtem ko obveščanje pogosto vključuje enosmerno posredovanje informacij s strani šole staršem (Vidmar, 2001). V praksi to pomeni, da starši pri obveščanju nastopajo kot pasivni prejemniki informacij, pri sodelovanju pa kot aktivni partnerji v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da je sodelovanje med šolo in starši treba razumeti kot odnos, ki se postopoma gradi in zahteva vzajemno zaupanje, odprto komunikacijo ter jasno opredeljene vloge in odgovornosti. Sodelovanje ni samoumevno, temveč je odvisno od pripravljenosti obeh strani za dialog in prilagajanje. V tem kontekstu šola ne sme prevzemati zgolj formalne vloge nadzornika otrokovega šolskega uspeha, temveč mora staršem omogočiti aktivno vključevanje v proces vzgoje in izobraževanja.

Poseben pomen ima pojem sodelovanja v izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. Pri teh otrocih je usklajenost delovanja šole in družine še posebej pomembna, saj otrok pogosto potrebuje dosledne pristope, jasne strukture in ponavljanje strategij v različnih okoljih. Intihar in Kepče (2002) opozarjata, da brez učinkovitega sodelovanja lahko prihaja do neskladij med šolo in domom, kar negativno vpliva na otrokovo počutje, motivacijo in napredek.

V slovenskem prostoru se pojem sodelovanja pogosto povezuje z zakonodajnimi in strokovnimi usmeritvami, ki poudarjajo pravico staršev do sodelovanja in soodločanja. Vendar Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da zgolj formalna vključitev staršev še ne pomeni resničnega sodelovanja. Pravo sodelovanje se vzpostavi šele takrat, ko imajo starši možnost izraziti svoje mnenje, ko njihovi pogledi niso zgolj poslušani, temveč tudi upoštevani, in ko se skupaj z učitelji oblikujejo skupni cilji za otroka.

Razlika med sodelovanjem in obveščanjem je še posebej pomembna v kontekstu prilagojenih programov, kot je OŠPP NIS. V teh programih so učenci pogosto v večji meri odvisni od podpore odraslih, zato mora biti sodelovanje s starši bolj poglobljeno, redno in individualizirano. Obveščanje v obliki zapisnikov ali kratkih poročil o napredku učenca ne zadostuje, saj ne omogoča dovolj poglobljenega razumevanja otrokovih potreb in ne spodbuja skupnega iskanja rešitev.

Vidmar (2001) navaja, da je kakovostno sodelovanje mogoče le, če šola starše vidi kot kompetentne sogovornike in ne kot oviro ali dodatek k šolskemu delu. To zahteva spremembo v miselnosti šolskih strokovnih delavcev, ki morajo opustiti hierarhičen odnos do staršev in se usmeriti v partnerski model sodelovanja. Grafenauer Ekart (2020) dodaja, da je takšen premik zlasti pomemben pri delu s starši otrok s posebnimi potrebami, kjer so starši pogosto zelo vključeni v otrokovo vsakodnevno življenje in imajo dragocene izkušnje ter znanje o otroku.

Sklepno lahko ugotovimo, da sodelovanje med šolo in družino predstavlja več kot zgolj obliko komunikacije. Gre za dinamičen proces, ki zahteva aktivno vpletenost, zaupanje in skupno odgovornost za otrokovo dobrobit. Jasno razlikovanje med sodelovanjem in obveščanjem je ključno za razumevanje kakovosti odnosov med šolo in starši ter predstavlja pomembno teoretično izhodišče za nadaljnjo obravnavo modelov sodelovanja s starši.

2.3.2 Komunikacija kot temelj sodelovanja

Komunikacija predstavlja osrednji element sodelovanja med šolo in starši ter je ključna za vzpostavljanje zaupanja, razumevanja in partnerskega odnosa. Brez ustrezne komunikacije sodelovanje ne more biti učinkovito, saj ravno prek komunikacije poteka izmenjava informacij, pričakovanj, izkušenj in čustvenih odzivov. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da kakovost sodelovanja med šolo in starši v veliki meri določa prav kakovost komunikacije, ki mora biti jasna, odprta in dvosmerna.

V kontekstu izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, zlasti v programu OŠPP NIS, ima komunikacija dodatno težo. Starši teh otrok pogosto potrebujejo več informacij, razlage strokovnih odločitev in čustveno podporo, saj se soočajo z

negotovostmi, skrbmi in dolgotrajnimi postopki usmerjanja. Učinkovita komunikacija tako ni zgolj prenos informacij, temveč predstavlja odnosni proces, ki vključuje razumevanje, empatijo in sodelovanje (Grafenauer Ekart, 2020).

2.3.3 Enosmerna in dvosmerna komunikacija

V literaturi se pogosto razlikuje med enosmerno in dvosmerno komunikacijo. Enosmerna komunikacija poteka v smeri od šole k staršem in je značilna za tradicionalne oblike obveščanja, kot so pisna obvestila, poročila, zapisniki in roditeljski sestanki, na katerih imajo starši omejene možnosti za odziv. Takšna komunikacija omogoča hitro in učinkovito posredovanje informacij, vendar ne spodbuja aktivnega sodelovanja in dialoga (Intihar & Kepče, 2002).

Dvosmerna komunikacija pa temelji na dialogu, v katerem imajo obe strani možnost izražanja mnenj, vprašanj in pomislekov. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da je dvosmerna komunikacija bistvena za vzpostavljanje partnerskega odnosa, saj omogoča soodločanje in skupno iskanje rešitev. V praksi se dvosmerna komunikacija uresničuje prek individualnih razgovorov, timskih sestankov, neformalnih pogovorov in rednih srečanj, pri katerih so starši aktivno vključeni.

V programu OŠPP NIS je dvosmerna komunikacija še posebej pomembna, saj učenci pogosto potrebujejo dosledne pristope in prilagoditve, ki jih je mogoče učinkovito izvajati le, če obstaja usklajenost med šolo in domom. Če komunikacija ostaja zgolj enosmerna, starši ne morejo v celoti razumeti namenov in ciljev vzgojno-izobraževalnega dela, kar lahko vodi do nesporazumov in zmanjšane zaupanja.

2.3.4 Pomen empatije in aktivnega poslušanja

Empatija in aktivno poslušanje sta temeljni komunikacijski veščini, ki pomembno vplivata na kakovost odnosa med učitelji in starši. Empatija pomeni sposobnost življenja v položaj drugega ter razumevanje njegovih čustev, skrbi in perspektive. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da so starši otrok s posebnimi potrebami pogosto čustveno obremenjeni, zato je empatičen pristop ključen za vzpostavljanje varnega in zaupanja vrednega odnosa.

Aktivno poslušanje vključuje pozorno poslušanje sogovornika, postavljanje odprtih vprašanj, povzemanje slišanege ter preverjanje razumevanja. Intihar in Kepče (2002) izpostavljata, da starši pogosto niso nezadovoljni zaradi odločitev same po sebi, temveč zaradi občutka, da niso bili slišani ali razumljeni. Aktivno poslušanje staršem daje občutek spoštovanja in vključenosti, kar krepi njihovo pripravljenost za sodelovanje.

V praksi OŠPP NIS to pomeni, da učitelj staršem ne posreduje zgolj informacij o otrokovih dosežkih ali težavah, temveč jim omogoči, da izrazijo svoje izkušnje in opažanja iz domačega okolja. Takšna izmenjava informacij omogoča bolj celostno razumevanje otroka in prispeva k bolj ustreznim prilagoditvam vzgojno-izobraževalnega dela (Grafenauer Ekart, 2020).

Pomembno je tudi, da učitelj pri komunikaciji upošteva jasnost jezika in se izogiba pretiranemu strokovnemu žargonu, ki ga starši morda ne razumejo. Jasna, spoštljiva in empatična komunikacija zmanjšuje možnost nesporazumov in krepi partnerski odnos med šolo in starši.

Sklepno lahko poudarimo, da komunikacija ni zgolj orodje sodelovanja, temveč njegov temelj. Enosmerna komunikacija lahko zagotovi informiranost, vendar šele dvosmerna, empatična in spoštljiva komunikacija omogoča resnično sodelovanje. V programu OŠPP NIS je kakovostna komunikacija ključna za usklajevanje dela z učenci, podporo staršem in ustvarjanje stabilnega ter spodbudnega okolja za otrokov razvoj (Intihar & Kepče, 2002; Grafenauer Ekart, 2020).

2.4 Partnerski odnos med učitelji in starši otrok s posebnimi potrebami

2.4.1 Značilnosti partnerskega odnosa

Partnerski odnos med učitelji in starši predstavlja sodoben pristop k sodelovanju v vzgojno-izobraževalnem procesu, ki temelji na medsebojnem zaupanju, spoštovanju ter enakovrednosti vlog. V strokovni literaturi je partnerski odnos opredeljen kot odnos, v katerem sta šola in družina usmerjeni k skupnemu cilju – optimalnemu razvoju in

dobrobiti otroka – pri čemer vsaka prispeva svoje znanje, izkušnje in odgovornosti (Intihar & Kepče, 2002; Grafenauer Ekart, 2020).

Zaupanje predstavlja temeljno značilnost partnerskega odnosa. Med učitelji in starši se vzpostavi takrat, ko obe strani zaznavata, da so njuni nameni usmerjeni v otrokovo korist in da je komunikacija odprta, iskrena ter spoštljiva. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da zaupanje ne nastane samodejno, temveč se gradi postopno skozi pozitivne izkušnje sodelovanja. V kontekstu OŠPP NIS je zaupanje še posebej pomembno, saj starši otrok s posebnimi potrebami pogosto doživljajo negotovost, strah in skrb glede otrokove prihodnosti. Če starši učitelju zaupajo, so bolj pripravljeni sodelovati, sprejemati strokovne usmeritve in aktivno prispevati k uresničevanju zastavljenih ciljev.

Druga ključna značilnost partnerskega odnosa je spoštovanje. Spoštovanje se kaže v priznavanju vloge in kompetenc vsakega udeleženca v sodelovanju. Učitelji spoštujejo starše kot poznavalce svojega otroka, njihovo znanje o otrokovih navadah, interesih in potrebah, starši pa učitelje kot strokovnjake na področju pedagogike, didaktike in dela z otroki s posebnimi potrebami (Intihar & Kepče, 2002). Spoštovanje se v praksi izraža skozi način komunikacije, v katerem se učitelji izogibajo pokroviteljskemu ali avtoritarnemu tonu in staršem omogočajo, da izrazijo svoje mnenje ter pomisleke.

Enakovrednost vlog ne pomeni izenačevanja strokovnih pristojnosti, temveč priznavanje, da imata tako šola kot družina pomembno in nenadomestljivo vlogo v otrokovem razvoju. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da v partnerskem odnosu učitelj ne nastopa kot nadrejena avtoriteta, temveč kot sogovornik, ki skupaj s starši soustvarja vzgojno-izobraževalni proces. Enakovrednost vlog se kaže v vključevanju staršev v odločanje, skupnem oblikovanju ciljev ter v upoštevanju njihovih izkušenj pri načrtovanju dela z otrokom.

V programu OŠPP NIS je partnerski odnos še posebej pomemben zaradi specifičnih potreb učencev. Otroci z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju pogosto potrebujejo prilagoditve, ki segajo preko okvirjev šolskega okolja in zahtevajo doslednost tudi v domačem okolju. Partnerski odnos omogoča, da so cilji, strategije in

pričakovanja usklajeni, kar pozitivno vpliva na otrokovo učenje, vedenje in čustveno počutje (Intihar & Kepče, 2002).

Pomembna značilnost partnerskega odnosa je tudi deljena odgovornost. V partnerskem sodelovanju se učitelji in starši zavedajo, da sooblikujejo otrokovo vzgojno-izobraževalno pot, vendar vsak znotraj svojih pristojnosti. Učitelji so odgovorni za strokovno in pedagoško plat pouka, starši pa za podporo otroku doma ter za prenos naučenih strategij v vsakdanje življenje. Jasna razmejitev odgovornosti preprečuje nerealna pričakovanja in zmanjšuje možnost konfliktov (Grafenauer Ekart, 2020).

Partnerski odnos zahteva tudi pripravljenost na sodelovanje in odprtost za dialog. Intihar in Kepče (2002) opozarjata, da partnersko sodelovanje ni vedno enostavno, saj zahteva čas, energijo in nenehno usklajevanje. Kljub temu pa prinaša dolgoročne koristi tako za otroka kot za starše in učitelje. Vzpostavitev partnerskega odnosa prispeva k boljši šolski klimi, večjemu zadovoljstvu vseh vključenih ter boljšim razvojnim izidom za otroka.

Sklepno lahko poudarimo, da partnerski odnos med učitelji in starši predstavlja ključni dejavnik kakovostnega sodelovanja v programu OŠPP NIS. Zaupanje, spoštovanje in enakovrednost vlog niso zgolj teoretični koncepti, temveč praktične usmeritve, ki omogočajo učinkovito podporo otroku s posebnimi potrebami in krepijo sodelovalno kulturo med šolo in družino (Grafenauer Ekart, 2020; Intihar & Kepče, 2002).

2.4.2 Specifičnosti sodelovanja s starši otrok s posebnimi potrebami

Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami ima v primerjavi s sodelovanjem s starši otrok v rednih programih številne specifičnosti, ki izhajajo iz posebnih razvojnih, čustvenih in socialnih okoliščin teh družin. Starši otrok s posebnimi potrebami se pogosto soočajo z dalgotrajnim procesom sprejemanja otrokove drugačnosti, z negotovostjo glede prihodnosti ter s povečano odgovornostjo, ki jo prinaša skrb za otroka. Vse navedeno pomembno vpliva na način in kakovost sodelovanja med šolo in starši (Plešec, 2021).

Ena izmed ključnih značilnosti sodelovanja je čustvena stiska staršev. Plešec (2021) opozarja, da se starši otrok s posebnimi potrebami pogosto srečujejo z občutki strahu, krivde, nemoči in žalovanja za »pričakovanim« razvojem otroka. Ti občutki so lahko še posebej izraziti v obdobjih pomembnih prehodov, kot so vstop v šolo, prehodi med programi ali sprejemanje novih odločitev o usmeritvi. Čustvena obremenjenost lahko vpliva na pripravljenost staršev za sodelovanje, njihovo dojetje strokovnih priporočil ter način odzivanja na komunikacijo s šolo.

Proces sprejemanja otrokove posebnosti je dolgotrajen in individualen proces, ki poteka različno pri različnih starših. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da se starši razlikujejo glede na stopnjo informiranosti, socialno oporo, osebne izkušnje in pretekle stike s strokovnimi institucijami. Nekateri starši otrokovo posebnost sprejmejo razmeroma hitro, drugi pa potrebujejo več časa in podpore. Ta proces neposredno vpliva na sodelovanje s šolo, saj se starši, ki so še vedno v fazi zanikanja ali iskanja krivde, težje vključujejo v partnerski odnos in sprejemajo strokovne usmeritve.

V programu OŠPP NIS so te specifičnosti še posebej izrazite, saj so učenci vključeni v program z nižjim izobrazbenim standardom, kar lahko pri starših sproža dodatne stiske in skrbi glede otrokove prihodnje vključenosti v družbo, zaposlitvenih možnosti in samostojnosti. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da prav v takšnih okoliščinah postane sodelovanje s starši ključno, saj šola ne more uspešno izvajati vzgojno-izobraževalnega procesa brez razumevanja in podpore družine.

Specifičnost sodelovanja se kaže tudi v povečanih pričakovanjih staršev do šole. Nekateri starši od šole pričakujejo, da bo prevzela vlogo glavnega nosilca skrbi za otroka in reševala vse težave, drugi pa imajo nerealna pričakovanja glede otrokovih zmožnosti in napredka. Plešec (2021) opozarja, da lahko takšna pričakovanja vodijo v nesporazume in konfliktno situacijo, če učitelji teh pričakovanj ne prepoznajo pravočasno in jih ne naslovijo na spoštljiv in strokoven način.

Pomembna specifičnost sodelovanja je tudi vloga komunikacije pri vzpostavljanju občutka varnosti in zaupanja. Starši otrok s posebnimi potrebami pogosto potrebujejo več časa, razlage in potrditve, saj se srečujejo s številnimi strokovnimi izrazi in postopki, ki jih težko razumejo. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da mora biti komunikacija

prilagojena posameznim staršem, jasna in podporna, kar zahteva dodatne komunikacijske in svetovalne kompetence učiteljev.

Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami zahteva tudi več fleksibilnosti. Učitelji morajo upoštevati raznolike družinske okoliščine, časovne omejitve staršev in njihove zmožnosti za sodelovanje. Plešec (2021) izpostavlja, da formalne oblike sodelovanja pogosto ne zadostujejo, zato je smiselno razvijati individualne, manj formalne oblike stika, ki staršem omogočajo večjo dostopnost in občutek sprejetosti.

Kljub številnim izzivom pa sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami prinaša tudi pomembne prednosti. Starši, ki so vključeni v proces in imajo zaupanje v šolo, lahko pomembno prispevajo k uresničevanju vzgojno-izobraževalnih ciljev, saj podpirajo otroka tudi v domačem okolju ter prenašajo dogovorjene strategije v vsakodnevno življenje. Takšno sodelovanje pozitivno vpliva na otrokovo učenje, vedenje in čustveni razvoj (Košnik idr., 2023).

Sklepno lahko poudarimo, da je sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami kompleksno in zahtevno, a hkrati izjemno pomembno. Razumevanje čustvenih procesov staršev, njihovega položaja in potreb predstavlja temelj za vzpostavljanje kakovostnega partnerskega odnosa. Le s prilagojenim, empatičnim in strokovno podprtim sodelovanjem lahko šola in družina skupaj ustvarjata pogoje za optimalen razvoj otroka s posebnimi potrebami (Plešec, 2021; Košnik idr., 2023).

2.4.3 Starši kot soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa

V sodobnem razumevanju sodelovanja med šolo in starši starši niso več obravnavani zgolj kot podporni dejavnik ali spremljevalci šolskega dela, temveč kot aktivni soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa. Takšno razumevanje temelji na spoznanju, da otrokovo učenje in razvoj potekata v različnih okoljih, predvsem v šoli in družini, ki morata delovati usklajeno in dopolnjujoče se. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da vzgojno-izobraževalni proces ne more biti učinkovit, če med šolo in domom ni povezanosti, skupnih ciljev ter rednega sodelovanja.

Aktivna vloga staršev se kaže v njihovi vključenosti v načrtovanje, izvajanje in evalvacijo vzgojno-izobraževalnega dela. V kontekstu otrok s posebnimi potrebami, zlasti v programu OŠPP NIS, je ta vloga še posebej pomembna, saj starši pogosto izvajajo pomemben del podpore otroku v domačem okolju. Grafenauer Ekart (2020) izpostavlja, da starši s svojim poznavanjem otrokovih navad, interesov in odzivov pomembno prispevajo k boljši prilagoditvi pouka in drugih dejavnosti otrokovim potrebam.

Starši kot soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa sodelujejo pri oblikovanju ciljev, ki so skladni z otrokovimi zmožnostmi in realnimi pričakovanji. To sodelovanje presega zgolj prisotnost na sestankih ali podpisovanje dokumentov in vključuje aktivno izmenjavo mnenj, skupno iskanje rešitev ter prenos dogovorjenih strategij v domače okolje. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da je prav doslednost med šolo in domom eden ključnih dejavnikov uspešnega napredka otrok s posebnimi potrebami.

Sodelovanje med domom in šolo je še posebej pomembno pri učencih OŠPP NIS, saj ti pogosto potrebujejo strukturirano okolje, ponavljanje in jasna pravila v vseh okoljih, v katerih delujejo. Če starši sodelujejo pri izvajanju določenih vaj, vedenjskih strategij ali komunikacijskih pristopov doma, se učinki šolskega dela bistveno okrepijo. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da takšno sodelovanje prispeva k večji stabilnosti otroka, k zmanjševanju vedenjskih težav in k boljšemu čustvenemu počutju.

Pomemben vidik soustvarjalne vloge staršev je tudi njihova vključenost v odločanje o otrokovem izobraževanju. Zakonodajni in strokovni dokumenti poudarjajo pravico staršev do sodelovanja pri oblikovanju individualiziranega programa ter spremljanju njegovega izvajanja, vendar raziskave kažejo, da je ta vloga v praksi pogosto omejena ali zgolj formalna (Košnik idr., 2023). Prava soustvarjalna vloga staršev se uresniči takrat, ko so njihovi predlogi upoštevani, ko so vključeni v razprave in ko čutijo, da so enakovreden del strokovne ekipe.

Soustvarjanje vzgojno-izobraževalnega procesa zahteva tudi jasno opredeljene vloge in odgovornosti. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da aktivna vloga staršev ne pomeni prenosa strokovne odgovornosti s šole na starše ali obratno, temveč vzpostavljanje ravnovesja, v katerem vsak deležnik prispeva tisto, kar je v njegovi

pristojnosti. Takšna razmejitev preprečuje nerealna pričakovanja in zmanjšuje možnost konfliktov.

Pomembno je tudi, da šola starše opolnomoči za njihovo soustvarjalno vlogo. To pomeni, da jim nudi ustrezne informacije, razlage in podporo, da lahko učinkovito sodelujejo. Košnik idr. (2023) izpostavljajo pomen jasne in razumljive komunikacije ter postopnega vključevanja staršev v proces, saj se mnogi starši otrok s posebnimi potrebami sprva ne čutijo dovolj kompetentne za enakovredno sodelovanje s strokovnimi delavci.

Kljub številnim prednostim pa soustvarjalna vloga staršev prinaša tudi izzive. Različna pričakovanja, omejene zmožnosti staršev za sodelovanje ter časovne in čustvene obremenitve lahko otežujejo aktivno vključenost. Zato je naloga šole, da sodelovanje prilagodi posamezni družini in poišče načine, kako staršem omogočiti sodelovanje v obsegu, ki je zanje sprejemljiv in izvedljiv (Intihar & Kepče, 2002).

Sklepno lahko poudarimo, da starši kot soustvarjalci vzgojno-izobraževalnega procesa predstavljajo ključen dejavnik kakovostnega izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Aktivna vloga staršev, podprta z zaupanjem, jasno komunikacijo in strokovno podporo šole, prispeva k bolj usklajenemu delovanju doma in šole ter k boljšim razvojnim izidom učencev OŠPP NIS (Grafenauer Ekart, 2020; Košnik idr., 2023).

2.5 Individualizirani program (IP) in vloga staršev

2.5.1 Pomen individualiziranega programa

Individualizirani program (IP) predstavlja osrednji dokument pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami ter je temeljni instrument za uresničevanje načel individualizacije, prilagajanja in inkluzije v slovenskem šolskem prostoru. IP je načrt, ki izhaja iz otrokovih posebnih potreb, zmožnosti in primanjkljajev ter določa cilje, oblike dela, prilagoditve in obseg dodatne strokovne pomoči, s katerimi se otroku omogoča optimalen razvoj in učenje (Zuopp-2, 2017).

V strokovni literaturi se individualizirani program opredeljuje kot dinamičen dokument, ki se oblikuje na podlagi celostne ocene otroka in se sproti prilagaja glede na njegov napredek ter spremenjene potrebe. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da IP ni zgolj administrativna obveznost, temveč strokovno orodje, ki usmerja vzgojno-izobraževalno delo in omogoča bolj strukturiran, ciljno usmerjen ter učinkovit pristop k poučevanju otrok s posebnimi potrebami.

Namen individualiziranega programa je zagotoviti, da vzgojno-izobraževalni proces izhaja iz realnih zmožnosti otroka in da so cilji prilagojeni njegovemu razvojnemu nivoju. To je še posebej pomembno v prilagojenem programu osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS), kjer učenci zaradi zmernih in težjih motenj v duševnem razvoju ne dosegajo enakovrednega izobrazbenega standarda. IP v tem programu omogoča, da se pouk osredotoča na razvoj funkcionalnih znanj, socialnih veščin, komunikacije in samostojnosti, kar so ključna področja za kakovostno življenje učencev (Košnik idr., 2023).

Pomembna funkcija individualiziranega programa je tudi povezovalna vloga med šolo, starši in drugimi strokovnimi sodelavci. IP omogoča usklajevanje ciljev in dejavnosti med različnimi okolji, v katerih otrok deluje, ter prispeva k večji doslednosti in preglednosti vzgojno-izobraževalnega dela. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da je IP učinkovit le, če ni razumljen kot tog dokument, temveč kot proces stalnega sodelovanja in prilagajanja, pri katerem imajo pomembno vlogo tako učitelji kot starši.

V programu OŠPP NIS individualizirani program ne predstavlja zgolj prilagoditev učnih vsebin, temveč pogosto vključuje tudi cilje s področja vedenja, čustvenega razvoja, samozavesti in socialne vključenosti. Zaradi tega mora biti IP celosten in upoštevati vse vidike otrokovega delovanja. Košnik idr. (2023) opozarjajo, da neusklajen ali pomanjkljivo zastavljen IP lahko vodi v nejasna pričakovanja, neenotne pristope in manjše možnosti za napredek otroka.

Pomen individualiziranega programa se kaže tudi v njegovi evalvativni funkciji. IP omogoča spremljanje otrokovega napredka ter vrednotenje učinkovitosti uporabljenih oblik in metod dela. Na podlagi sprotne evalvacije se lahko cilji in pristopi prilagajajo, kar omogoča bolj fleksibilno in odzivno vzgojno-izobraževalno delo. Takšen pristop je

zlasti pomemben pri otrocih s posebnimi potrebami, saj njihov razvoj pogosto ni linearen in zahteva prilagajanje glede na trenutno stanje (Zuopp-2, 2017).

Individualizirani program ima pomembno vlogo tudi pri krepitvi sodelovanja s starši. Ko starši razumejo namen in vsebino IP ter so vključeni v njegovo oblikovanje, lažje podprejo otroka doma in sodelujejo pri uresničevanju zastavljenih ciljev. Raziskave kažejo, da IP, ki je oblikovan v sodelovanju s starši, prispeva k večjemu zaupanju, večji doslednosti med šolo in domom ter boljšim razvojnim izidom otrok (Košnik idr., 2023).

Sklepno lahko poudarimo, da individualizirani program predstavlja ključno orodje pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami. Njegov pomen v programu OŠPP NIS je še posebej izrazit, saj omogoča prilagoditev vzgojno-izobraževalnega dela specifičnim potrebam učencev, spodbuja sodelovanje med vsemi vključenimi ter prispeva k bolj kakovostni, pregledni in ciljno usmerjeni pedagoški praksi (Intihar & Kepče, 2002; Košnik idr., 2023).

2.5.2 Zakonska vključenost staršev v individualizirani program

Zakonska vključenost staršev v pripravo, izvajanje in evalvacijo individualiziranega programa (IP) predstavlja temeljno načelo vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v slovenskem šolskem sistemu. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-2) jasno opredeljuje starše kot ključne sodelavce v vseh fazah izobraževalnega procesa, saj so ti zakoniti zastopniki otroka in pomembni nosilci informacij o njegovem razvoju, potrebah in življenjskih okoliščinah (ZUOPP-2, 2017).

ZUOPP-2 določa, da morajo biti starši vključeni že v postopek usmerjanja otroka s posebnimi potrebami, kjer imajo pravico sodelovati, izražati mnenje ter biti seznanjeni z odločitvami in strokovnimi mnenji. Po izdaji odločbe o usmeritvi pa se njihova vloga nadaljuje in pogloblja v procesu oblikovanja individualiziranega programa. Zakon izrecno navaja, da mora strokovna skupina pri pripravi IP sodelovati s starši, upoštevati njihova mnenja ter jih seznaniti z vsebino in cilji programa (ZUOPP-2, 2017).

Košnik idr. (2023) poudarjajo, da zakonska vključenost staršev v IP ni zgolj formalna zahteva, temveč odraža sodoben pristop k obravnavi otrok s posebnimi

potrebami, ki temelji na partnerskem odnosu med šolo in družino. Starši so kot stalni spremljevalci otrokovega razvoja v edinstvenem položaju, saj lahko prispevajo informacije o otrokovem delovanju v domačem okolju, njegovih odzivih, interesih in vsakodnevnih izzivih. Te informacije so ključne za oblikovanje realnih in dosegljivih ciljev v IP.

Posebej pomembna je zakonska vključenost staršev v proces evalvacije individualiziranega programa. ZUOPP-2 določa, da je IP dokument, ki se sprti spremlja in po potrebi prilagaja, pri čemer imajo starši pravico sodelovati pri vrednotenju otrokovega napredka in učinkovitosti uporabljenih prilagoditev (ZUOPP-2, 2017). Takšna ureditev omogoča večjo transparentnost vzgojno-izobraževalnega procesa ter krepi zaupanje staršev v strokovne odločitve šole.

V programu OŠPP NIS je zakonska vključenost staršev v IP še posebej pomembna, saj učenci zaradi zmernih in težjih motenj v duševnem razvoju pogosto potrebujejo dolgoročno, dosledno in celostno podporo. Košnik idr. (2023) opozarjajo, da brez aktivnega sodelovanja staršev obstaja tveganje, da se cilji IP ne bodo uresničevali v domačem okolju, kar lahko zmanjša učinkovitost vzgojno-izobraževalnega dela.

Kljub jasnim zakonskim določilom se v praksi pogosto pojavlja razkorak med formalno in dejansko vključenostjo staršev. Raziskave kažejo, da so starši včasih vključeni zgolj v obliki podpisovanja dokumentov ali prisotnosti na predstavitvi IP, brez možnosti aktivnega sooblikovanja ciljev in strategij (Košnik idr., 2023). Takšna praksa zmanjšuje pomen zakonskih določb in lahko vodi v občutek izključenosti staršev iz procesa odločanja.

Zakonska vključenost staršev v IP zahteva od šole tudi določeno stopnjo odgovornosti in strokovne usposobljenosti. Učitelji in strokovni delavci morajo staršem zagotoviti razumljive informacije, prilagojene njihovem znanju in izkušnjam, ter ustvariti prostor za dialog. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da je za učinkovito vključevanje staršev nujno, da šola vzpostavi jasno strukturo sodelovanja, v kateri so vloge, naloge in odgovornosti posameznih deležnikov jasno opredeljene.

Pomemben vidik zakonske vključenosti staršev je tudi spoštovanje njihove odločitvene vloge. Starši imajo pravico, da soglašajo ali ne soglašajo z določenimi odločitvami ter da se v primeru nestrinjanja obrnejo na pristojne institucije. Ta pravica varuje interese otroka in zagotavlja, da so strokovne odločitve sprejete v dialogu in ne enostransko (ZUOPP-2, 2017).

Sklepno lahko poudarimo, da zakonska vključenost staršev v individualizirani program predstavlja pomembno varovalo otrokovih pravic ter temelje partnerskega sodelovanja med šolo in družino. V programu OŠPP NIS ima ta vključenost še posebej velik pomen, saj omogoča bolj usklajeno delovanje vseh vključenih in prispeva k kakovostnejšemu izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa (Košnik idr., 2023; ZUOPP-2, 2017).

2.5.3 Izzivi pri vključevanju staršev v individualizirani program

Čeprav zakonodaja in strokovne smernice jasno poudarjajo pomen vključevanja staršev v pripravo, izvajanje in evalvacijo individualiziranega programa (IP), se v praksi pogosto pojavljajo številni izzivi, ki otežujejo uresničevanje tega načela. Razkorak med formalno in dejansko vključenostjo staršev je eden izmed ključnih problemov sodobne prakse na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, zlasti v prilagojenem programu OŠPP NIS (Šobot, 2018).

Eden najpogostejših izzivov je formalno sodelovanje staršev, ki se omejuje predvsem na podpisovanje dokumentov ali kratko seznanitev z vsebino individualiziranega programa. Starši so sicer navzoči na sestankih strokovne skupine, vendar pogosto nimajo dejanske možnosti za sooblikovanje ciljev in strategij ali pa se ne čutijo dovolj kompetentne, da bi izrazili svoje mnenje (Plešec, 2021). Takšna oblika sodelovanja ne ustreza načelom partnerskega odnosa in zmanjšuje potencial IP kot orodja za celostno podporo otroku.

Šobot (2018) ugotavlja, da se formalno sodelovanje pogosto pojavlja zaradi organizacijskih in časovnih omejitev šol ter pomanjkanja sistematičnih pristopov k vključevanju staršev. Učitelji in strokovni delavci se lahko zaradi obremenjenosti osredotočajo predvsem na izpolnjevanje zakonskih zahtev, pri čemer zmanjka časa in

prostora za poglobljen dialog s starši. Posledično starši IP dojemajo kot strokovni dokument, ki je namenjen predvsem šoli, ne pa tudi njim.

Drugi pomemben izziv predstavljajo komunikacijske ovire, ki se lahko kažejo na več ravneh. Plešec (2021) opozarja, da starši pogosto težko razumejo strokovno terminologijo, uporabljeno v IP, ter postopke in odločitve, povezane z usmerjanjem in prilagoditvami. Če komunikacija ni prilagojena njihovem razumevanju, se lahko pojavijo občutki nemoči, izključenosti ali nezaupanja do šole.

Komunikacijske ovire so pogosto povezane tudi s čustveno stisko staršev. Starši otrok s posebnimi potrebami lahko doživljajo stres, negotovost in strah glede otrokove prihodnosti, kar vpliva na njihovo zmožnost sodelovanja v procesu IP. Plešec (2021) poudarja, da starši v takšnih okoliščinah potrebujejo več podpore, razumevanja in empatičnega pristopa s strani strokovnih delavcev. Če šola teh potreb ne prepozna, se sodelovanje lahko razvije v odnos napetosti ali umika.

Poseben izziv predstavlja tudi različnost pričakovanj staršev in šole glede ciljev individualiziranega programa. Šobot (2018) navaja, da imajo nekateri starši nerealna pričakovanja glede otrokovega napredka ali pa si želijo ciljev, ki niso skladni z otrokovo zmožnostjo ali z zasnovo programa OŠPP NIS. V takšnih primerih je naloga strokovne skupine, da staršem na spoštljiv in strokovno utemeljen način pojasni omejitve, hkrati pa poišče skupne cilje, ki so dosegljivi in smiselni za otroka.

Izzivi pri vključevanju staršev v IP so lahko tudi posledica različnih socialnih in kulturnih okoliščin družin. Starši se razlikujejo glede na izobrazbo, socialno-ekonomski status, podporne mreže in pretekle izkušnje z institucijami. Plešec (2021) poudarja, da morajo šole upoštevati te razlike in sodelovanje prilagajati posamezni družini, saj univerzalni pristopi pogosto niso učinkoviti.

Kljub navedenim izzivom pa raziskave poudarjajo, da je večina težav pri vključevanju staršev v IP rešljiva z ustreznimi pedagoškimi in komunikacijskimi strategijami. Šobot (2018) izpostavlja pomen jasne strukture sestankov, uporabe razumljivega jezika, sprotnega preverjanja razumevanja in aktivnega vključevanja

staršev v razpravo. Prav tako je pomembno, da strokovni delavci staršem omogočijo dovolj časa za razmislek in vprašanja ter jih spodbujajo k izražanju mnenja.

Sklepno lahko poudarimo, da so izzivi pri vključevanju staršev v individualizirani program sestavni del prakse na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Razumevanje razlike med formalnim in dejanskim sodelovanjem ter prepoznavanje komunikacijskih ovir sta ključna koraka k izboljšanju sodelovanja. Le s sistematičnim, empatičnim in fleksibilnim pristopom lahko šole dosežejo, da bo individualizirani program resnično služil svojemu namenu – celostni podpori otroku s posebnimi potrebami in njegovemu razvoju (Šobot, 2018; Plešec, 2021).

2.6 Ovire in izzivi pri sodelovanju s starši učencev OŠPP NIS

2.6.1 Ovire na strani staršev

Pri sodelovanju med šolo in starši učencev s posebnimi potrebami se zraven organizacijskih in strokovnih izzivov pojavljajo tudi ovire na strani staršev. Te ovire so pogosto povezane z življenjskimi okoliščinami družin, čustvenim doživljanjem staršev ter njihovimi preteklimi izkušnjami s sistemom vzgoje in izobraževanja. Razumevanje teh ovir je ključno za razvoj učinkovitega in empatičnega sodelovanja, zlasti v programu OŠPP NIS, kjer je vloga staršev še posebej pomembna (Šobot, 2018).

Ena najpogosteje izpostavljenih ovir je pomanjkanje časa staršev. Starši otrok s posebnimi potrebami so pogosto dodatno obremenjeni, saj rednih družinskih in poklicnih obveznosti skrbijo še za otrokove terapevtske obravnave, zdravniške preglede ter druge podporne dejavnosti. Plešec (2021) navaja, da so številni starši v stalni časovni stiski, kar jim otežuje redno udeležbo na sestankih, govorilnih urah in drugih oblikah sodelovanja s šolo. To lahko vodi v manj pogoste stike in občutek, da starši niso dovolj vključeni, čeprav si sodelovanja dejansko želijo.

Druga pomembna ovira so nerealna ali neujemajoča se pričakovanja staršev. Nekateri starši imajo visoka pričakovanja glede otrokovega napredka in si želijo ciljev, ki niso skladni z otrokovo razvojno zmožnostjo ali z zasnovo programa OŠPP NIS. Drugi pa imajo zelo nizka pričakovanja in ne verjamejo v otrokove sposobnosti, kar lahko zavira njegovo spodbujanje in podporo doma. Šobot (2018) opozarja, da

razhajanje v pričakovanih pogosto vodi do napetosti in nesporazumov med starši in učitelji, če ti niso pravočasno in ustrezno naslovljeni.

Pomembno oviro predstavljajo tudi pretekle slabe izkušnje staršev s šolo ali drugimi institucijami. Starši otrok s posebnimi potrebami so se lahko v preteklosti srečevali z nerazumevanjem, stigmatizacijo ali dolgotrajnimi in zapletenimi postopki usmerjanja. Plešec (2021) ugotavlja, da takšne izkušnje zmanjšujejo zaupanje staršev v sistem in lahko vodijo v zadržanost ali odpor do sodelovanja s šolo. Starši, ki so imeli negativne izkušnje, so pogosto bolj previdni, manj odprti za komunikacijo in bolj občutljivi na način, kako jim šola posreduje informacije.

Ovire na strani staršev so pogosto povezane tudi s čustveno stisko, ki spremlja starševstvo otroka s posebnimi potrebami. Občutki strahu, krivde, žalosti in negotovosti lahko vplivajo na starševo dožemanje sodelovanja in njihovo sposobnost konstruktivnega dialoga s šolo. Plešec (2021) poudarja, da starši, ki so še v procesu sprejemanja otrokove posebnosti, težje sodelujejo pri dolgoročnem načrtovanju in sprejemanju strokovnih odločitev.

Dodatno oviro lahko predstavljajo komunikacijske in kognitivne razlike med starši in strokovnimi delavci. Starši se pogosto ne počutijo dovolj kompetentne za razumevanje strokovnih izrazov, dokumentov in postopkov, povezanih z izobraževanjem otrok s posebnimi potrebami. Če šola ne prilagodi komunikacije staršem in ne preverja njihovega razumevanja, se lahko pojavijo nesporazumi, ki zmanjšujejo kakovost sodelovanja (Šobot, 2018).

Pomembna ovira je lahko tudi socialno-ekonomski položaj družine. Starši iz socialno ranljivejših okolij imajo pogosto manj dostopa do informacij, podpornih mrež in časa za sodelovanje s šolo. Plešec (2021) opozarja, da morajo šole pri sodelovanju s starši upoštevati razlike v življenjskih okoliščinah in prilagoditi načine sodelovanja posamezni družini, saj enotni pristopi pogosto niso učinkoviti.

Kljub navedenim oviram pa raziskave poudarjajo, da večina staršev želi sodelovati s šolo in podpreti otrokov razvoj, če so pogoji za sodelovanje ustrezno vzpostavljeni. Ključno je, da šola ovire na strani staršev prepozna ne kot pomanjkanje interesa,

temveč kot izzive, ki zahtevajo razumevanje, prilagodljivost in strokovno podporo. S tem se ustvarja temelje za vzpostavitev zaupanja in partnerskega odnosa, ki je nujen za uspešno izobraževanje učencev v programu OŠPP NIS (Šobot, 2018; Plešec, 2021).

2.6.2 Ovire na strani učiteljev in šole

Pri sodelovanju s starši učencev s posebnimi potrebami se zraven ovir na strani staršev pojavljajo tudi pomembne ovire na strani učiteljev in šole kot institucije. Te ovire so pogosto povezane z organizacijskimi pogoji dela, sistemskimi omejitvami ter usposobljenostjo strokovnih delavcev za sodelovanje s starši. Razumevanje teh dejavnikov je ključno za celostno obravnavo sodelovanja med šolo in starši v programu OŠPP NIS (Grafenauer Ekart, 2020).

Ena izmed najpogosteje izpostavljenih ovir je preobremenjenost učiteljev. Učitelji, ki delajo v prilagojenih programih, se soočajo z visoko stopnjo zahtevnosti dela, saj poučevanja opravljajo še številne dodatne naloge, kot so priprava individualiziranih programov, sodelovanje v strokovnih skupinah, dokumentiranje napredka ter prilagajanje učnih vsebin posameznim učencem. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da ob veliki delovni obremenjenosti učiteljem pogosto primanjkuje časa in energije za poglobljeno sodelovanje s starši, kar lahko vodi v bolj formalne in manj osebne oblike sodelovanja.

Preobremenjenost učiteljev se v programu OŠPP NIS še povečuje, saj delo z učenci z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju zahteva več individualnega pristopa, več usklajevanja in več čustvene vključenosti. Če sistem ne zagotavlja dovolj kadrovske in organizacijske podpore, obstaja tveganje, da sodelovanje s starši postane sekundarna naloga, čeprav ima ključen pomen za otrokovo napredovanje (Šobot, 2018).

Druga pomembna ovira je pomanjkanje ustreznih usposabljanj učiteljev za sodelovanje s starši. Čeprav je sodelovanje s starši sestavni del učiteljskega poklica, številni učitelji v času izobraževanja in zaposlitve ne prejmejo dovolj sistematičnega usposabljanja na področju komunikacije, svetovalnega dela in obravnave zahtevnih

situacij v sodelovanju s starši. Grafenauer Ekart (2020) izpostavlja, da pomanjkanje teh kompetenc lahko vodi v negotovost učiteljev, izogibanje zahtevnim pogovorom in manj učinkovito reševanje konfliktov.

Šobot (2018) ugotavlja, da se učitelji pogosto počutijo nepripravljene na soočanje s čustveno stisko staršev ali z njihovimi nerealnimi pričakovanji. Brez ustrezne strokovne podpore se lahko učitelji znajdejo v vlogi, ki presega njihove kompetence, kar vpliva na kakovost sodelovanja in na njihovo poklicno zadovoljstvo. Redna strokovna izobraževanja in supervizijska podpora bi lahko pomembno prispevali k izboljšanju tega stanja.

Pomembno oviro predstavljajo tudi sistemske in organizacijske omejitve šole. Šole so pogosto vezane na tog urnik, omejena finančna sredstva in administrativne zahteve, ki ne omogočajo dovolj fleksibilnosti pri organizaciji sodelovanja s starši. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da so termini sodelovanja pogosto prilagojeni šoli, ne pa staršem, kar lahko otežuje vzpostavljanje rednih in poglobljenih stikov, zlasti pri starših, ki so zaposleni ali imajo druge obremenitve.

V programu OŠPP NIS so sistemske omejitve še posebej opazne, saj zahteva kakovostno sodelovanje s starši več časa, individualnih pogovorov in timskega usklajevanja. Če šola ne zagotavlja dovolj strokovnih delavcev ali ne spodbuja kulture sodelovanja, lahko učitelji delujejo izolirano, brez ustrezne podpore vodstva ali svetovalne službe (Šobot, 2018).

Ovire na strani šole se lahko kažejo tudi v nejasnih pravilih in smernicah sodelovanja s starši. Če šola nima enotno oblikovanih pristopov in jasnih protokolov sodelovanja, je kakovost sodelovanja pogosto odvisna od individualnih prizadevanj posameznih učiteljev. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da takšna praksa vodi v neenotnost, nejasna pričakovanja in večjo možnost nesporazumov med šolo in starši.

Kljub navedenim oviram pa je pomembno poudariti, da imajo šole pomembno vlogo pri njihovem premagovanju. Šobot (2018) izpostavlja, da lahko z ustrezno organizacijo dela, podporo vodstva, timskim delom in vlaganjem v strokovni razvoj učiteljev šole

ustvarijo pogoje za bolj kakovostno sodelovanje s starši. Ključno je, da se sodelovanje s starši obravnava kot sestavni del pedagoškega dela in ne kot dodatna naloga.

Sklepno lahko ugotovimo, da ovire na strani učiteljev in šole pomembno vplivajo na kakovost sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS. Preobremenjenost, pomanjkanje usposabljanj in sistemske omejitve predstavljajo izzive, ki jih je mogoče zmanjšati z načrtnim delovanjem šol, podporo vodstva in razvojem strokovnih kompetenc učiteljev. Le v takšnih pogojih je mogoče vzpostaviti trajno in kakovostno sodelovanje, ki bo v korist otroka s posebnimi potrebami (Grafenauer Ekart, 2020; Šobot, 2018).

2.6.3 Premagovanje ovir in dobre prakse

Premagovanje ovir pri sodelovanju med šolo in starši učencev v programu OŠPP NIS zahteva sistematičen, načrten in celosten pristop, ki vključuje tako učitelje, druge strokovne delavce kot tudi vodstvo šole. Ovire, ki se pojavljajo v sodelovanju, niso neizogibne, temveč jih je mogoče z ustreznimi strategijami in dobrimi praksami zmanjšati ali celo odpraviti. Ključno pri tem je spoznanje, da kakovostno sodelovanje ne nastane spontano, temveč zahteva zavestno vlaganje časa, energije in strokovnega znanja (Grafenauer Ekart, 2020).

Ena izmed temeljnih dobrih praks je vzpostavitev jasnih pravil in smernic sodelovanja s starši. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da jasno opredeljena pričakovanja, vloge in načini komunikacije zmanjšujejo možnost nesporazumov ter povečujejo občutek varnosti tako pri starših kot pri učiteljih. Šola naj že ob vstopu otroka v program OŠPP NIS staršem jasno predstavi, kako bo sodelovanje potekalo, katere oblike sodelovanja so predvidene ter kakšna je vloga posameznih strokovnih delavcev. Takšna transparentnost prispeva k večjemu zaupanju in zmanjšuje nerealna pričakovanja.

Pomembna dobra praksa je tudi redno in načrtno vzdrževanje komunikacije s starši. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da sodelovanje ne sme potekati zgolj ob težavah ali kriznih situacijah, temveč mora biti kontinuirano in usmerjeno tudi v pozitivne vidike otrokovega razvoja. Redni individualni razgovori, kratke povratne informacije o napredku ter možnost neformalnega stika prispevajo k bolj odprtemu

odnosu in krepitvi partnerstva. V programu OŠPP NIS, kjer učenci potrebujejo konsistentno podporo, je redna komunikacija še posebej pomembna.

Dobra praksa pri premagovanju ovir je tudi prilagajanje oblik sodelovanja posameznim družinam. Starši se med seboj razlikujejo glede na časovne zmožnosti, socialno-ekonomski položaj, pretekle izkušnje in stopnjo pripravljenosti za sodelovanje. Plešec (2021) opozarja, da enotni pristopi pogosto niso učinkoviti, zato je smiselno ponuditi različne možnosti sodelovanja, na primer individualne sestanke v prilagojenem terminu, telefonske pogovore ali pisno komunikacijo. Takšna fleksibilnost omogoča večjo vključenost staršev in zmanjšuje občutek pritiska ali izključenosti.

Pomembno vlogo pri premagovanju ovir ima tudi podpora šolskega vodstva. Vodstvo šole s svojo naravnostjo in vrednotami pomembno vpliva na kulturo sodelovanja v šoli. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da šole, ki sodelovanje s starši prepoznava kot pomemben del kakovosti dela, lažje vzpostavljajo sistemske rešitve, kot so časovna razbremenitev učiteljev, organizacija strokovnih srečanj in spodbujanje timskega dela. Podpora vodstva prispeva tudi k večjemu občutku varnosti in strokovne opore pri učiteljih.

Dobra praksa je tudi stalno strokovno izpopolnjevanje učiteljev na področju sodelovanja s starši. Šobot (2018) ugotavlja, da se številni učitelji soočajo z negotovostjo pri vodenju zahtevnih pogovorov s starši, zlasti v primeru nesoglasij ali čustveno obremenjenih situacij. Usposabljanja s področja komunikacije, konfliktnega reševanja in svetovalnega dela lahko pomembno prispevajo k večji samozavesti učiteljev in k bolj kakovostnemu sodelovanju. Takšna izobraževanja so še posebej pomembna v programu OŠPP NIS, kjer so stiki s starši pogosto intenzivnejši.

Kot dobra praksa se izkazuje tudi timsko delo strokovnih delavcev. Sodelovanje učiteljev s svetovalno službo, specialnimi pedagogi in drugimi strokovnjaki omogoča delitev odgovornosti in strokovno podporo pri delu s starši. Plešec (2021) poudarja, da timski pristop zmanjšuje pritisk na posameznega učitelja ter omogoča bolj celostno obravnavo družine in otroka. Starši se ob tem počutijo bolj podprti, saj imajo dostop do različnih strokovnjakov.

Pomemben vidik dobrih praks je tudi poudarjanje pozitivnih vidikov sodelovanja in uspehov otrok. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da je sodelovanje pogosto osredotočeno predvsem na težave, kar lahko starše dodatno obremeni. Uravnotežen pristop, ki vključuje tudi pohvale, napredek in otrokove močne strani, prispeva k bolj pozitivnemu odnosu in večji motivaciji staršev za sodelovanje.

Sklepno lahko poudarimo, da premagovanje ovir pri sodelovanju s starši učencev OŠPP NIS zahteva večnivojski pristop. Jasna pravila sodelovanja, redna in empatična komunikacija, prilagodljivost, strokovna podpora ter aktivna vloga šolskega vodstva so ključni elementi dobrih praks. Le s takšnim pristopom je mogoče ustvariti sodelovalno kulturo, v kateri se starši in učitelji čutijo kot partnerji, povezani v skupnem prizadevanju za dobrobit otroka s posebnimi potrebami (Intihar & Kepče, 2002; Grafenauer Ekart, 2020; Šobot, 2018).

2.7 Pomen sodelovanja s starši za otrokov razvoj in uspešnost

2.7.1 Vpliv sodelovanja na učno uspešnost

Sodelovanje s starši predstavlja pomemben dejavnik otrokove učne uspešnosti, še posebej pri učencih s posebnimi potrebami. V strokovni literaturi se soglasno poudarja, da usklajeno delovanje šole in doma ustvarja pogoje za večjo kontinuiteto učnega procesa, jasnejša pričakovanja ter večjo podporo otroku pri učenju in razvoju (Intihar & Kepče, 2002). Učna uspešnost v tem kontekstu ne pomeni zgolj doseganja učnih ciljev, temveč tudi napredek glede na otrokove zmožnosti, razvoj delovnih navad, motivacije in samostojnosti.

Pri učencih, vključenih v prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom (OŠPP NIS), ima sodelovanje s starši še posebej pomembno vlogo. Ti učenci zaradi svojih razvojnih omejitev pogosto potrebujejo več ponavljanja, strukturiranega okolja in doslednosti v različnih življenjskih okoljih. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da je učna uspešnost teh učencev mogoče razumeti predvsem v okviru njihovega napredka in razvoja funkcionalnih znanj, kar je močno povezano s podporo, ki jo prejemajo tako v šoli kot doma.

Pomemben vidik vpliva sodelovanja na učno uspešnost je kontinuiteta dela med šolo in domačim okoljem. Če starši poznajo cilje, metode in strategije pouka, lahko otroku nudijo ustrezno podporo tudi doma, kar krepi učne učinke. Intihar in Kepče (2002) izpostavljata, da razhajanja med zahtevami šole in okoljem doma pogosto vodijo do zmede pri otroku, kar negativno vpliva na njegovo učno motivacijo in napredek. Nasprotno pa usklajenost pristopov zmanjšuje frustracije in povečuje učenčevo varnost.

Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da starši, ki so vključeni v sodelovanje s šolo, otroku pogosteje nudijo spodbudo, pohvalo in podporo pri učenju. Takšna starševska vključenost pozitivno vpliva na otrokov odnos do učenja ter krepi njegovo notranjo motivacijo. Pri učencih OŠPP NIS se to lahko kaže v večji vztrajnosti pri nalogah, večji samostojnosti ter boljšem razumevanju rutin in pravil, ki so pomembna za uspešno vključevanje v učni proces.

Pomemben dejavnik učne uspešnosti je tudi prenos učnih strategij iz šole v domače okolje. Učenci s posebnimi potrebami pogosto potrebujejo več ponovitev in utrjevanja, zato je ključno, da se dogovorjene strategije izvajajo tudi doma. Košnik idr. (2023) poudarjajo, da sodelovanje s starši omogoča lažji prenos teh strategij ter njihovo prilagoditev družinskemu okolju. S tem se učne vsebine in spretnosti ne omejujejo zgolj na šolski prostor, temveč postanejo del otrokovega vsakdana.

Sodelovanje s starši vpliva tudi na učiteljevo zaznavo učne uspešnosti. Učitelji, ki imajo redne stike s starši, lažje razumejo otrokove vedenjske in učne odzive ter prilagajajo pouk glede na celotno sliko otroka. Grafenauer Ekart (2020) opozarja, da takšna izmenjava informacij omogoča bolj realno vrednotenje učenčevega napredka in preprečuje enostranske interpretacije učnega neuspeha.

Pri učencih OŠPP NIS je učna uspešnost treba obravnavati tudi v povezavi z razvojem socialnih in življenjskih spretnosti. Sodelovanje s starši prispeva k večji doslednosti pri razvijanju delovnih navad, rutine in odgovornosti, kar dolgoročno vpliva na otrokovo zmožnost učenja. Intihar in Kepče (2002) poudarjata, da učenje ni omejeno zgolj na učne vsebine, temveč vključuje tudi oblikovanje odnosov, samoregulacijo in vztrajnost, pri čemer ima domače okolje izjemno velik vpliv.

Nenazadnje sodelovanje s starši zmanjšuje pojav učnih in vedenjskih težav, ki lahko negativno vplivajo na učno uspešnost. Ko starši in učitelji skupaj prepoznavajo težave in se odzivajo usklajeno, se zmanjšuje tveganje za neuspeh ter povečuje možnost zgodnjega ukrepanja. Košnik idr. (2023) pri tem poudarjajo pomen preventivnega sodelovanja, ki ni usmerjeno zgolj v reševanje težav, temveč v stalno podporo otrokovemu razvoju.

Sklepno lahko ugotovimo, da ima sodelovanje s starši pomemben in večplasten vpliv na učno uspešnost učencev v programu OŠPP NIS. Kontinuiteta dela, prenos strategij v domače okolje, skupna podpora ter usklajeni cilji prispevajo k boljšemu napredku otrok. Učna uspešnost v tem kontekstu ni zgolj merilo doseženih ciljev, temveč odraz kakovostnega sodelovanja med šolo in družino, ki je usmerjeno v otrokove zmožnosti, potrebe in dolgoročni razvoj (Grafenauer Ekart, 2020; Košnik idr., 2023).

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 Predstavitev vzorca

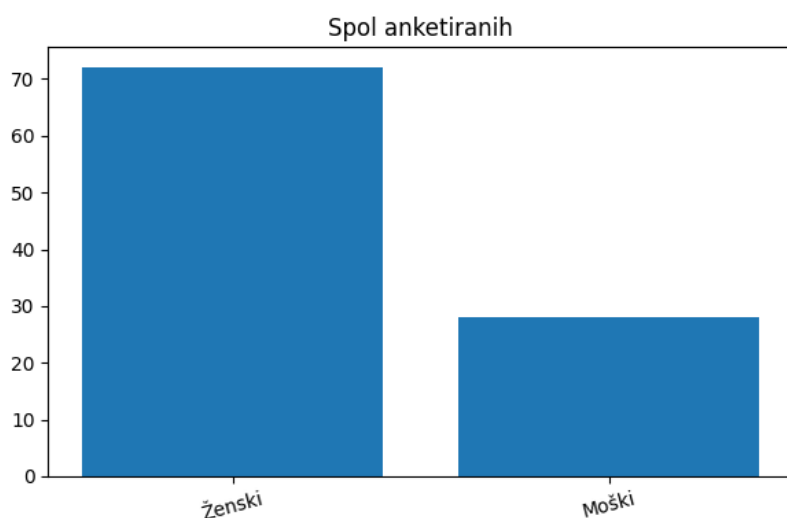
V raziskavi je sodelovalo 54 strokovnih delavcev, zaposlenih v programu OŠPP NIS. Vzorec raziskave je zajemal učitelje, razrednike, specialne pedagoge in druge strokovne delavce, ki se pri svojem vsakodnevnem delu srečujejo z učenci s posebnimi potrebami ter njihovimi starši.

Namen raziskave je bil preučiti sodelovanje med učitelji in starši učencev OŠPP NIS z vidika učiteljev ter analizirati njihova stališča, izkušnje in zaznave glede pomena sodelovanja, oblik sodelovanja, vključenosti staršev in ovir pri sodelovanju. Vzorec je bil namenski, saj so bili v raziskavo vključeni le strokovni delavci, zaposleni v prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Takšen izbor omogoča boljši vpogled v specifične značilnosti sodelovanja s starši v tem programu.

Med anketiranimi je bilo največ žensk, in sicer 38 oziroma 72 %, moških pa 15 oziroma 28 %. Rezultati kažejo izrazito prevlado ženskega spola med zaposlenimi v programu OŠPP NIS, kar je pogosto značilno tudi za širše področje vzgoje in izobraževanja. Takšna spolna struktura zaposlenih je pričakovana, saj je pedagoški poklic tradicionalno bolj zastopan med ženskami.

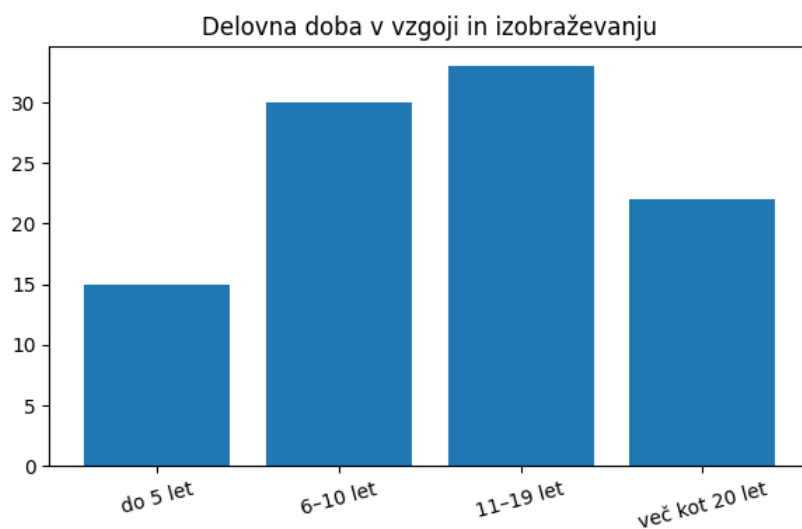
To potrjujejo tudi druge raziskave na področju vzgoje in izobraževanja, ki kažejo, da je delež žensk med učitelji bistveno višji kot delež moških. Večja zastopanost žensk lahko vpliva tudi na način komunikacije s starši, saj se pogosto poudarja večja empatija, pripravljenost na sodelovanje in komunikacijska usmerjenost.

Graf 1: Spol anketiranih

Glede delovne dobe v vzgoji in izobraževanju je največ anketiranih navedlo, da imajo od 11 do 19 let delovne dobe (33 %), sledijo zaposleni z 6–10 leti delovne dobe (30 %), več kot 20 let delovne dobe ima 22 % sodelujočih, najmanj pa je zaposlenih z do 5 leti delovne dobe (15 %). Rezultati kažejo, da v raziskavi prevladujejo strokovni delavci z večletnimi izkušnjami na področju vzgoje in izobraževanja.

Graf 2: Delovna doba v vzgoji in izobraževanju

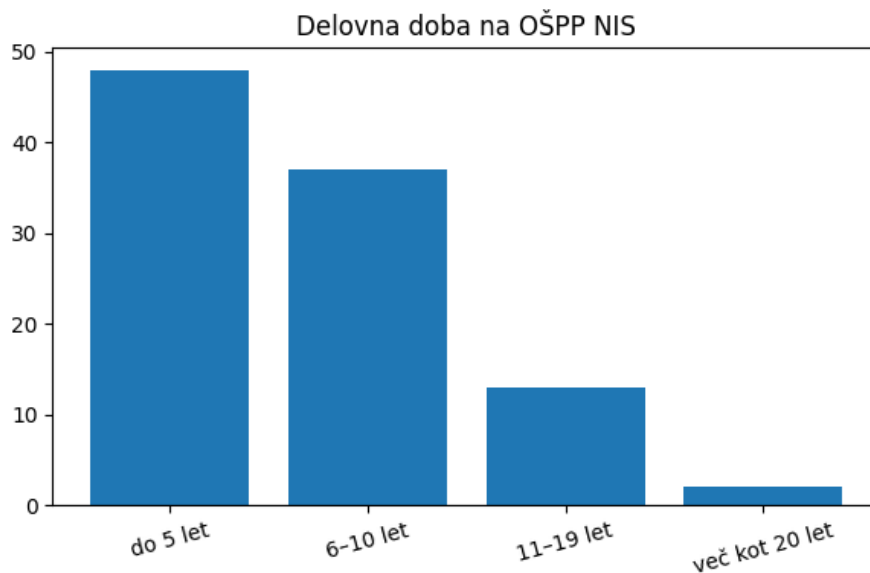

Pri delovni dobi na OŠPP NIS skoraj polovica anketiranih (48 %) dela do 5 let, 37 % jih je zaposlenih od 6 do 10 let, 13 % od 11 do 19 let, le 2 % pa več kot 20 let. Ti

podatki nakazujejo, da ima večina sodelujočih krajše delovne izkušnje prav v programu OŠPP NIS.

To je lahko povezano z reorganizacijo programov, spremembami zaposlovanja ali večjim vključevanjem mlajših strokovnih delavcev v področje specialne pedagogike. Kljub temu pa lahko takšna struktura pomeni tudi večjo potrebo po dodatnem strokovnem usposabljanju na področju sodelovanja s starši otrok s posebnimi potrebami.

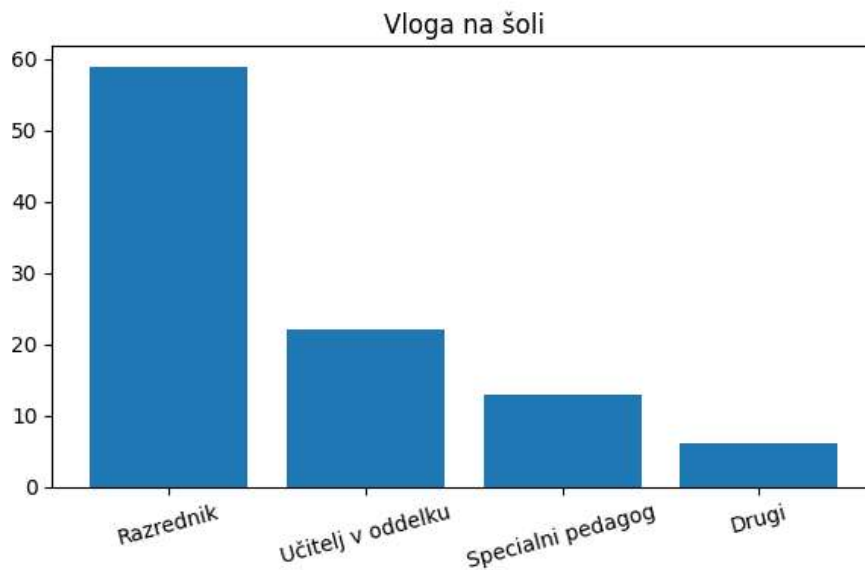
Graf 3: Delovna doba na OŠPP NIS

Po vlogi na šoli največji delež predstavljajo razredniki (59 %), sledijo učitelji v oddelku (22 %), specialni pedagogi (13 %) in drugi strokovni delavci (6 %). Razredniki imajo pogosto največ neposrednega stika s starši, saj koordinirajo delo oddelka, spremljajo napredek učencev in vodijo komunikacijo s starši.

Zato njihova visoka zastopanost v raziskavi omogoča dober vpogled v dejansko stanje sodelovanja med šolo in družino. Specialni pedagogi imajo pomembno vlogo predvsem pri prilagoditvah učnega procesa in pripravi individualiziranih programov, medtem ko drugi strokovni delavci sodelujejo predvsem pri svetovalnem in podporno-strokovnem delu.

Graf 4: Vloga anketiranih na šoli

V raziskavi je sodelovalo 54 strokovnih delavcev, zaposlenih v programu OŠPP NIS. Namen raziskave je bil preučiti sodelovanje med učitelji in starši učencev OŠPP NIS z vidika učiteljev ter analizirati njihova stališča, izkušnje in zaznave glede pomena sodelovanja, oblik sodelovanja, vključenosti staršev in ovir pri sodelovanju.

Med anketiranimi je bilo največ žensk, in sicer 38 oziroma 72 %, moških pa 15 oziroma 28 %. Rezultati kažejo izrazito prevlado ženskega spola med zaposlenimi v programu OŠPP NIS, kar je pogosto značilno tudi za širše področje vzgoje in izobraževanja.

3.2 Pomen sodelovanja s starši

Prvi raziskovalni sklop se je nanašal na pomen sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS. Rezultati kažejo, da učitelji sodelovanju s starši pripisujejo zelo velik pomen, kar se ujema tudi s teoretičnimi izhodišči raziskave. Grafenauer Ekart (2020) poudarja, da kakovostno sodelovanje temelji na zaupanju, komunikaciji in partnerskem odnosu med šolo in starši, kar pomembno vpliva na razvoj otroka. V programu OŠPP NIS je sodelovanje še posebej pomembno, saj učenci pogosto potrebujejo več podpore, individualnega pristopa in usklajenega delovanja med šolo in domačim okoljem.

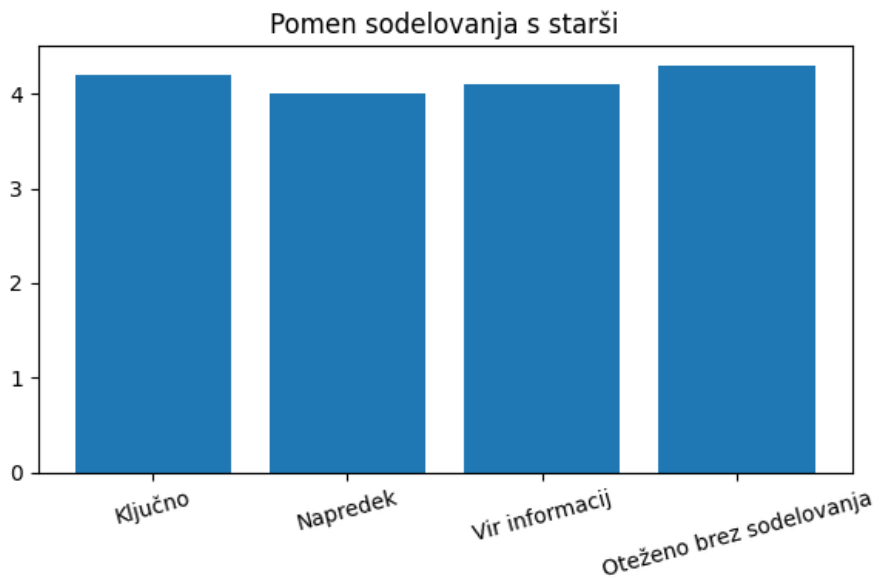
Anketirani so najvišje ocenili trditev, da je brez sodelovanja s starši kakovostno izvajanje programa NIS oteženo ($M = 4,3$; $SD = 0,71$). Kar 43 % sodelujočih se s to trditvijo popolnoma strinja, dodatnih 43 % pa se strinja. Rezultati potrjujejo, da učitelji sodelovanje s starši razumejo kot nujen del uspešnega vzgojno-izobraževalnega procesa. Učitelji pri svojem delu pogosto opažajo, da lahko le z aktivnim vključevanjem staršev dosežejo boljše razumevanje otrokovih potreb in učinkovitejše izvajanje prilagoditev.

Zelo visoko je bila ocenjena tudi trditev, da je sodelovanje s starši ključno za uspešno delo z učenci OŠPP NIS ($M = 4,2$; $SD = 0,64$). Večina anketiranih se s trditvijo strinja ali popolnoma strinja, kar kaže na visoko stopnjo zavedanja pomena partnerskega odnosa med šolo in družino. Takšni rezultati potrjujejo, da učitelji ne razumejo staršev zgolj kot opazovalcev šolskega procesa, temveč kot pomembne partnerje pri doseganju vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Podobno visoko je bila ocenjena trditev, da so starši pomemben vir informacij o otrokovih potrebah in zmožnostih ($M = 4,1$; $SD = 0,69$). Starši imajo pomembne informacije o otrokovem vedenju, navadah, interesih in posebnostih, ki jih učitelji lahko uporabijo pri načrtovanju dela. To je še posebej pomembno pri otrocih s posebnimi potrebami, kjer je individualiziran pristop ključnega pomena za uspešno delo. Učitelji očitno prepoznavajo starše kot pomembne sodelavce pri razumevanju otrokovih posebnosti in potreb.

Nekoliko nižje, vendar še vedno visoko, je bila ocenjena trditev, da dobro sodelovanje s starši pozitivno vpliva na učenčev napredek ($M = 4,0$; $SD = 0,82$). Skupno se s trditvijo strinja ali popolnoma strinja 75 % anketiranih. Rezultati kažejo, da učitelji verjamejo v povezanost med kakovostnim sodelovanjem in uspešnostjo učencev. Kadar starši in učitelji delujejo usklajeno, imajo učenci več občutka varnosti, podpore in stabilnosti.

Graf 5: Povprečne ocene pomena sodelovanja s starši

Rezultati kažejo, da učitelji OŠPP NIS sodelovanje s starši doživljajo kot pomemben dejavnik uspešnega dela z učenci in kot enega ključnih pogojev za kakovostno izvajanje programa. Ugotovitve se skladajo s sodobnimi strokovnimi smernicami, ki poudarjajo partnerski odnos med šolo in družino kot temelj uspešnega vključevanja otrok s posebnimi potrebami v vzgojno-izobraževalni proces.

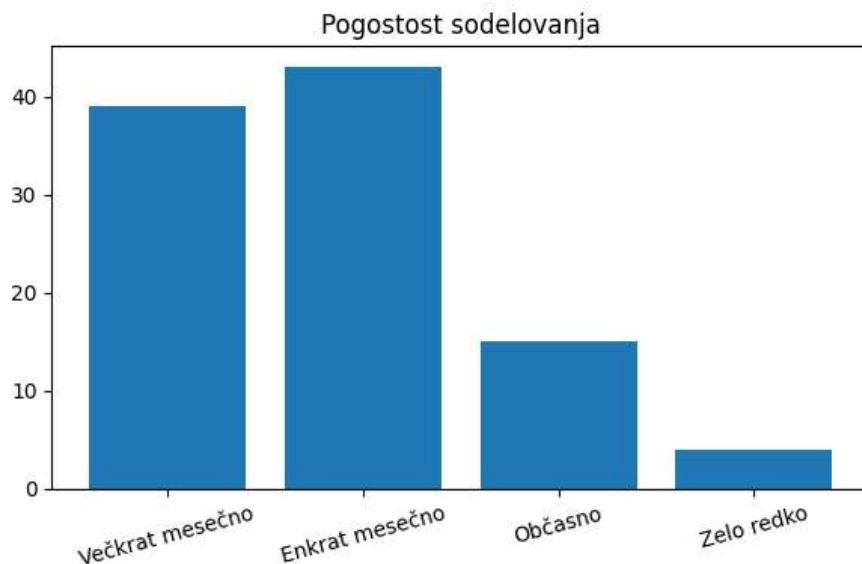
3.3 Pogostost in oblike sodelovanja s starši

Drugi raziskovalni sklop se je nanašal na pogostost in oblike sodelovanja med učitelji in starši. Rezultati kažejo, da je sodelovanje med šolo in starši relativno pogosto. Kar 43 % anketiranih je navedlo, da so s starši v stiku približno enkrat mesečno, 39 % pa večkrat mesečno. Le 4 % sodelujočih je odgovorilo, da so stiki zelo redki. Takšni rezultati kažejo, da je komunikacija med učitelji in starši v programu OŠPP NIS reden in pomemben del pedagoškega procesa.

Povprečna vrednost odgovorov ($M = 1,8$; $SD = 0,8$) kaže na razmeroma pogosto komunikacijo med učitelji in starši. To potrjuje, da je sodelovanje v programu OŠPP NIS pomemben del vsakodnevnega pedagoškega dela. Pogosti stiki omogočajo

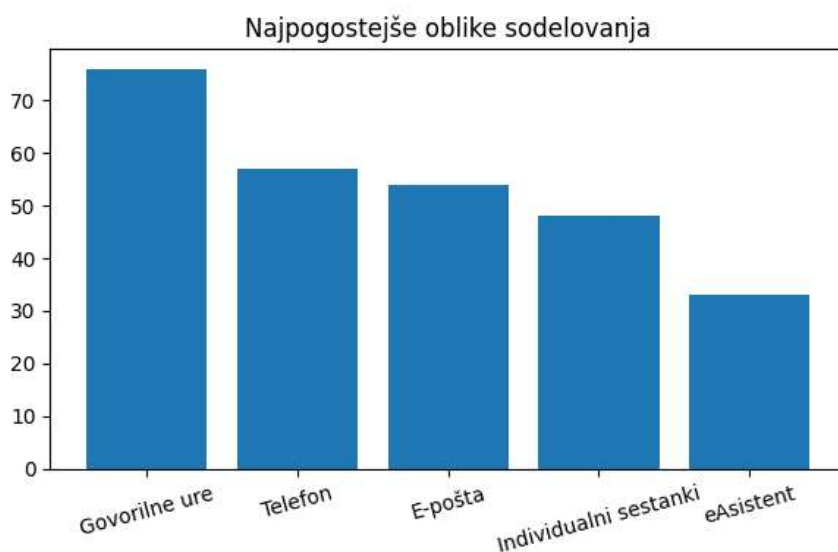
sprotno reševanje težav, izmenjavo informacij in boljše spremljanje otrokovega napredka. Redna komunikacija prispeva tudi k večjemu zaupanju med starši in učitelji.

Graf 6: Pogostost sodelovanja s starši

Med oblikami sodelovanja prevladujejo govorilne ure, ki jih uporablja 76 % anketiranih. Pogosti so tudi telefonski pogovori (57 %), elektronska pošta (54 %) in individualni sestanki (48 %). Manj pogosto se uporabljajo roditeljski sestanki (30 %) in eAsistent (33 %). Rezultati kažejo, da učitelji najpogosteje uporabljajo oblike sodelovanja, ki omogočajo neposreden osebni stik s starši.

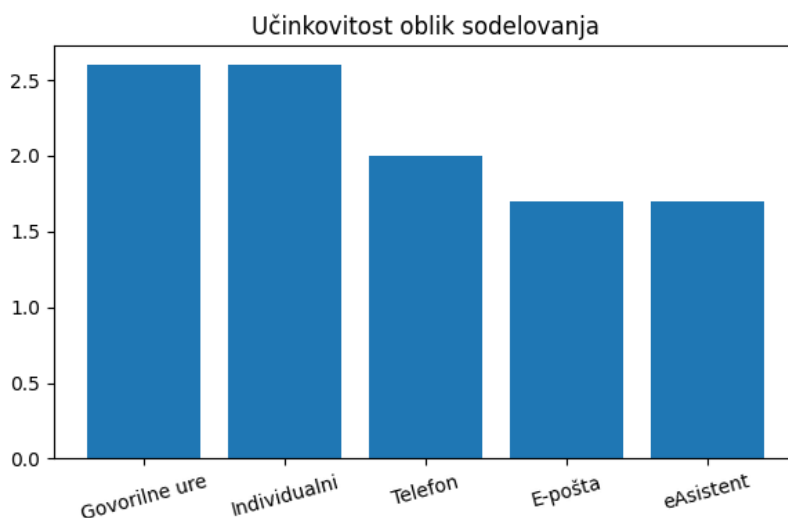
Graf 7: Najpogostejše oblike sodelovanja

Rezultati ocene učinkovitosti posameznih oblik sodelovanja kažejo, da učitelji kot najbolj učinkovite prepoznavajo osebne oblike komunikacije. Najvišje so ocenili govorilne ure ($M = 2,6$; $SD = 0,50$) in individualne sestanke ($M = 2,6$; $SD = 0,53$). Večina anketiranih je ti obliki označila kot učinkoviti.

Telefonski stik je bil ocenjen kot delno učinkovit ($M = 2,0$; $SD = 0,56$), medtem ko sta bili elektronska pošta ($M = 1,7$; $SD = 0,56$) in eAsistent ($M = 1,7$; $SD = 0,57$) ocenjeni manj pozitivno. Večina sodelujočih ju dojema predvsem kot delno učinkoviti obliki komunikacije.

Graf 8: Učinkovitost oblik sodelovanja

Ugotovitve kažejo, da učitelji večji pomen pripisujejo neposrednemu osebnemu stiku s starši, saj omogoča bolj poglobljeno komunikacijo, več zaupanja in učinkovitejše reševanje težav.

3.4 Ovire pri sodelovanju s starši

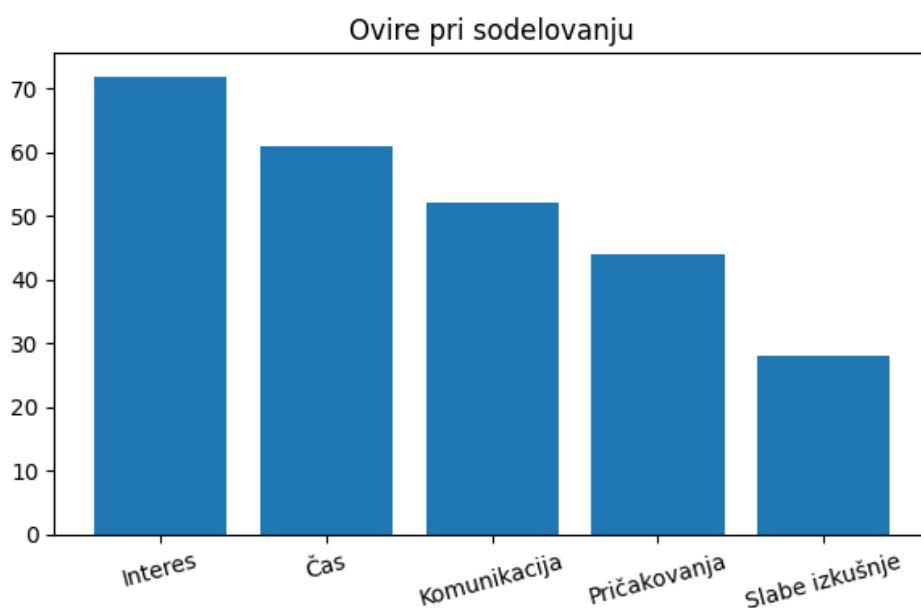
Pomemben del raziskave je bil namenjen ugotavljanju ovir pri sodelovanju med učitelji in starši učencev OŠPP NIS. Sodelovanje med šolo in družino je v strokovni literaturi pogosto predstavljeno kot eden ključnih dejavnikov uspešnega vzgojno-izobraževalnega procesa, vendar raziskave hkrati opozarjajo, da se v praksi pojavljajo številne težave, ki lahko otežujejo kakovostno komunikacijo in partnerski odnos med učitelji ter starši (Šobot, 2018; Plešec, 2021).

Rezultati raziskave potrjujejo, da se tudi učitelji v programu OŠPP NIS pri sodelovanju pogosto srečujejo z različnimi organizacijskimi, komunikacijskimi in odnosnimi izzivi.

Najpogosteje navedena ovira je pomanjkanje interesa staršev, ki jo je navedlo 72 % anketiranih. Takšen rezultat kaže, da učitelji pogosto zaznavajo nizko stopnjo angažiranosti staršev pri sodelovanju s šolo.

Razlogi za to so lahko različni. Nekateri starši se zaradi obremenjenosti ali osebnih stisk težje vključujejo v šolski proces, drugi pa imajo lahko negativne izkušnje iz lastnega šolanja ali občutek nemoči pri vzgoji otroka s posebnimi potrebami. Posledično se lahko izogibajo sodelovanju ali se vključujejo le občasno.

Graf 9: Najpogostejše ovire pri sodelovanju

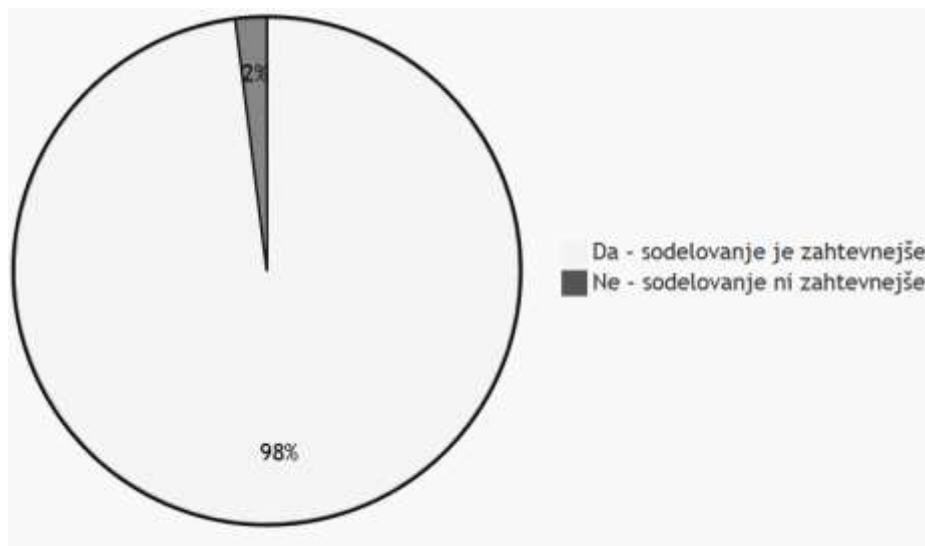
Sledi pomanjkanje časa staršev, ki ga je navedlo 61 % sodelujočih. Današnji življenjski tempo, delovne obveznosti in družinske obremenitve pogosto vplivajo na to, da imajo starši manj časa za redno sodelovanje s šolo. To se lahko kaže v redkejših obiskih govorilnih ur, počasnejšem odzivanju na sporočila ali težavah pri usklajevanju terminov za individualne sestanke. Učitelji zato pogosto iščejo alternativne načine komunikacije, vendar ti niso vedno enako učinkoviti kot osebni stik.

Komunikacijske težave je navedlo 52 % anketiranih. Pri sodelovanju med učitelji in starši lahko prihaja do nesporazumov, različnih interpretacij informacij ali težav pri izražanju pričakovanj. V programu OŠPP NIS so komunikacijski izzivi pogosto še izrazitejši, saj so starši otrok s posebnimi potrebami lahko čustveno bolj obremenjeni, občutljivi ali negotovi glede otrokove prihodnosti. To lahko vpliva na kakovost komunikacije in otežuje oblikovanje partnerskega odnosa.

Pomembna ovira so tudi različna pričakovanja med šolo in starši, kar je navedlo 44 % sodelujočih. Starši in učitelji imajo lahko različne predstave o otrokovih zmožnostih, napredku ali načinu dela. Medtem ko učitelji pogosto izhajajo iz strokovnih smernic in realnih ocen otrokovih sposobnosti, imajo lahko starši višja ali drugačna pričakovanja glede uspeha svojega otroka. Takšna neskladja lahko vodijo v konflikte, nezadovoljstvo ali zmanjšano sodelovanje.

Slabe pretekle izkušnje je navedlo 28 % anketiranih, nerealna pričakovanja staršev pa 13 %. Nihče izmed sodelujočih ni odgovoril, da pri sodelovanju ne zaznava večjih ovir, kar dodatno potrjuje zahtevnost sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS.

Graf 10: Zahtevnost sodelovanja v primerjavi z rednim programom

Kar 98 % anketiranih meni, da je sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS zahtevnejše kot v rednem programu. Takšen rezultat je razumljiv, saj delo z učenci s posebnimi potrebami pogosto zahteva več individualnega pristopa, več komunikacije

in več usklajevanja med šolo in družino. Rezultati kažejo, da učitelji pri sodelovanju pogosto doživljajo organizacijske, komunikacijske in odnosne izzive, kar lahko vpliva na kakovost sodelovanja ter na njihovo zadovoljstvo pri delu.

3.5 Samorefleksija učiteljev

V raziskavi je bila analizirana tudi samorefleksija učiteljev glede njihove usposobljenosti za sodelovanje s starši, potrebe po dodatni strokovni podpori in splošnega zadovoljstva s sodelovanjem. Samorefleksija predstavlja pomemben del profesionalnega razvoja učiteljev, saj omogoča razumevanje lastnih kompetenc, izkušenj in potreb pri delu s starši učencev s posebnimi potrebami. Učitelji se pri svojem delu vsakodnevno srečujejo z različnimi zahtevnimi situacijami, zato je njihovo doživljanje lastne usposobljenosti pomemben pokazatelj kakovosti sodelovanja med šolo in družino.

Večina anketiranih meni, da so dovolj usposobljeni za sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS ($M = 3,8$; $SD = 0,63$). Kar 61 % sodelujočih ocenjuje, da ta trditev večinoma drži. Rezultati kažejo, da učitelji večinoma zaupajo svojim komunikacijskim in strokovnim kompetencam pri sodelovanju s starši. Takšna ocena je lahko povezana z njihovimi delovnimi izkušnjami, strokovnim izobraževanjem ter vsakodnevnim stikom s starši učencev. Učitelji skozi prakso razvijajo različne komunikacijske strategije, načine reševanja konfliktov ter sposobnost prilagajanja različnim družinskim situacijam. Pri delu z učenci s posebnimi potrebami je namreč pomembno, da znajo učitelji vzpostaviti spoštljiv, empatičen in zaupen odnos s starši.

Pomembno je poudariti, da sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS pogosto zahteva več občutljivosti, potrpežljivosti in strokovnega znanja kot sodelovanje v rednem programu. Starši otrok s posebnimi potrebami se lahko soočajo z različnimi stiskami, negotovostjo ali občutki nemoči, zato učitelji pri komunikaciji pogosto prevzemajo tudi podporno in svetovalno vlogo. To od njih zahteva dodatne

kompetence na področju medosebne komunikacije, empatije in razumevanja družinske dinamike.

Kljub razmeroma visoki oceni lastne usposobljenosti rezultati kažejo tudi potrebo po dodatni strokovni podpori in usposabljanjih ($M = 3,7$; $SD = 0,71$). Večina učiteljev meni, da bi pri delu s starši potrebovali več strokovne podpore, kar kaže na zahtevnost sodelovanja in potrebo po dodatnem strokovnem izpopolnjevanju. Takšni rezultati niso presenetljivi, saj sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami pogosto vključuje reševanje zahtevnih situacij, usklajevanje različnih pričakovanj ter soočanje s čustveno obremenjenimi odzivi staršev.

Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami zahteva specifična znanja s področja komunikacije, reševanja konfliktov, svetovalnega dela in razumevanja družinske dinamike. Zato je pomembno, da imajo učitelji možnost rednih strokovnih izobraževanj in podpore. Dodatna usposabljanja bi lahko bila usmerjena predvsem v razvoj komunikacijskih spretnosti, mediacijo, načine podajanja občutljivih informacij staršem ter strategije za vzpostavljanje partnerskega odnosa s družino. Prav tako bi bilo smiselno učiteljem omogočiti več strokovnega sodelovanja s svetovalnimi delavci, specialnimi pedagogi in drugimi strokovnjaki.

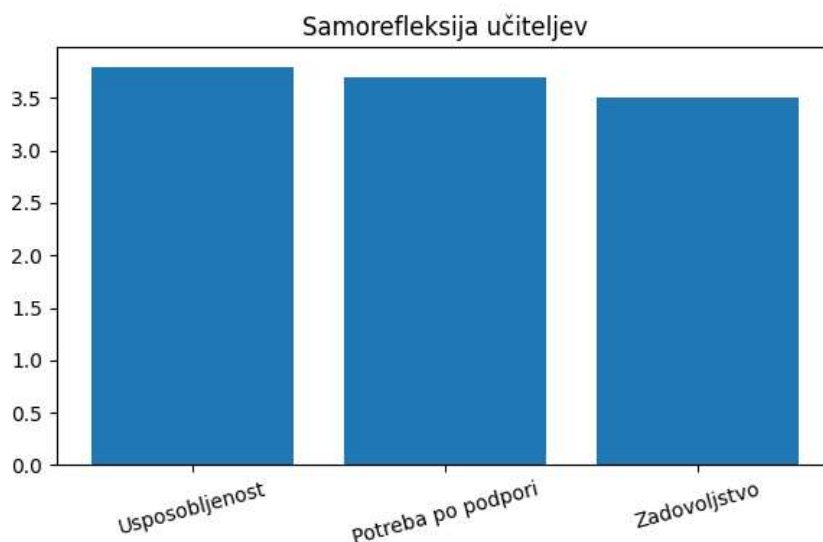
Rezultati raziskave kažejo tudi, da je sodelovanje s starši za učitelje lahko čustveno zahtevno. Pri delu se pogosto srečujejo z različnimi pričakovanji staršev, nezadovoljstvom, konflikti ali pomanjkanjem sodelovanja. Takšne situacije lahko vplivajo na njihovo motivacijo, zadovoljstvo pri delu in občutek profesionalne učinkovitosti. Zato je pomembno, da imajo učitelji možnost strokovne podpore, supervizije in izmenjave izkušenj s sodelavci. Podporno delovno okolje lahko pomembno prispeva k večji samozavesti učiteljev in kakovostnejšemu sodelovanju s starši.

Splošno zadovoljstvo s sodelovanjem s starši je bilo ocenjeno nekoliko nižje ($M = 3,5$; $SD = 1,00$). Čeprav je večina sodelujočih s sodelovanjem zadovoljna, rezultati kažejo večjo razpršenost odgovorov, kar pomeni, da imajo učitelji različne izkušnje pri sodelovanju s starši. Nekateri učitelji poročajo o zelo dobrem sodelovanju, zaupanju in

podpori staršev, drugi pa se pogosteje srečujejo s težavami, konflikti ali nezainteresiranostjo staršev za sodelovanje.

Na podlagi rezultatov lahko zaključimo, da učitelji svojo usposobljenost za sodelovanje s starši večinoma ocenjujejo pozitivno, vendar hkrati prepoznajo potrebo po dodatnem strokovnem izpopolnjevanju in podpori. Rezultati potrjujejo, da je sodelovanje s starši pomemben, vendar tudi zahteven del pedagoškega dela v programu OŠPP NIS, zato je potrebno nadaljnje razvijanje strokovnih kompetenc učiteljev na področju sodelovanja med šolo in družino.

Graf 11: Samorefleksija učiteljev

Rezultati kažejo tudi, da učitelji pogosto občutijo psihološko in čustveno obremenitev pri sodelovanju s starši. Pri delu se srečujejo z različnimi zahtevnimi situacijami, kot so konflikti, nezadovoljstvo staršev ali usklajevanje različnih pričakovanj. Zaradi tega je pomembno, da imajo možnost strokovne podpore, timskega sodelovanja in izmenjave izkušenj s sodelavci.

Splošno zadovoljstvo s sodelovanjem s starši je nekoliko nižje ($M = 3,5$; $SD = 1,00$). Čeprav je večina sodelujočih s sodelovanjem zadovoljna, rezultati kažejo večjo razpršenost odgovorov, kar pomeni, da imajo učitelji različne izkušnje pri sodelovanju s starši. Nekateri imajo pozitivne izkušnje in občutek uspešnega partnerskega odnosa,

drugi pa se pogosteje srečujejo s konflikti, nerazumevanjem ali pomanjkanjem sodelovanja.

Rezultati raziskave kažejo, da učitelji svoje delo s starši večinoma ocenjujejo pozitivno, vendar hkrati izražajo potrebo po dodatni podpori in strokovnem usposabljanju. To potrjuje pomen stalnega strokovnega razvoja na področju sodelovanja med šolo in družino.

3.6 Vključenost staršev v šolski proces

Zadnji raziskovalni sklop se je nanašal na vključenost staršev v šolski proces in individualizirani program učencev OŠPP NIS. Vključenost staršev je pomemben dejavnik uspešnega dela z učenci s posebnimi potrebami, saj omogoča boljše razumevanje otrokovih potreb, usklajevanje vzgojno-izobraževalnih pristopov ter večjo kontinuiteto podpore med šolo in domačim okoljem.

Rezultati kažejo zmerno stopnjo vključenosti staršev. Najvišje je bila ocenjena trditev, da so starši aktivno vključeni v pripravo individualiziranega programa (IP) ($M = 3,2$; $SD = 0,96$). Polovica anketiranih meni, da ta trditev delno drži. To pomeni, da učitelji starše vključujejo v pripravo in spremljanje individualiziranega programa, vendar sodelovanje ni vedno enako intenzivno ali dosledno.

Graf 12: Vključenost staršev v šolski proces

Enako povprečno vrednost je dosegla tudi trditev, da med učitelji in starši vlada odnos zaupanja ($M = 3,2$; $SD = 0,86$). Večina sodelujočih meni, da to delno drži, kar kaže na prisotnost osnovnega zaupanja, vendar ne vedno na povsem partnerski odnos. Zaupanje je eden ključnih pogojev za uspešno sodelovanje, saj omogoča odprto komunikacijo, lažje reševanje težav in boljšo medsebojno podporo.

Nižje sta bili ocenjeni trditvi, da starši izkazujejo interes za sodelovanje s šolo ($M = 2,8$; $SD = 0,75$) in da upoštevajo strokovne usmeritve pri delu z otrokom doma ($M = 2,8$; $SD = 0,86$). Večina anketiranih meni, da ti trditvi držita le delno. Takšni rezultati kažejo, da učitelji pri starših pogosto opažajo nedoslednost pri sodelovanju ali težave pri prenosu strokovnih priporočil v domače okolje.

Vzroki za manjšo vključenost staršev so lahko različni. Nekateri starši imajo omejene časovne možnosti, drugi pa težje sprejemajo otrokove posebne potrebe ali strokovne usmeritve šole. Določeni starši se lahko počutijo negotove glede svoje vloge v šolskem procesu ali nimajo dovolj znanja in podpore za izvajanje priporočil doma.

Kljub temu rezultati kažejo, da učitelji starše večinoma doživljajo kot pomembne sodelavce pri delu z učenci. Vključenost staršev sicer ni vedno optimalna, vendar učitelji prepoznavajo njen velik pomen za otrokov razvoj, uspeh in dobro počutje. Raziskava tako potrjuje, da je za kakovostno izvajanje programa OŠPP NIS nujno nadaljnje razvijanje partnerskega odnosa med šolo in družino ter krepitev medsebojnega zaupanja in sodelovanja.

5. ZAKLJUČEK

Sodelovanje med učitelji in starši učencev v programu OŠPP NIS predstavlja pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa in pomembno vpliva na uspešnost dela z učenci s posebnimi potrebami. Namen raziskave je bil preučiti stališča, izkušnje in zaznave učiteljev glede sodelovanja s starši ter ugotoviti, kako učitelji ocenjujejo pomen sodelovanja, pogostost in oblike komunikacije, vključenost staršev v šolski proces ter ovire, s katerimi se pri sodelovanju srečujejo. Rezultati raziskave so pokazali, da učitelji sodelovanju s starši pripisujejo zelo velik pomen in ga razumejo kot enega ključnih dejavnikov uspešnega izvajanja programa OŠPP NIS.

Ugotovitve raziskave kažejo, da učitelji sodelovanje s starši ocenjujejo kot nujno za kakovostno delo z učenci. Večina anketiranih meni, da brez sodelovanja s starši kakovostno izvajanje programa ni mogoče, prav tako pa poudarjajo pomembno vlogo staršev pri pridobivanju informacij o otrokovih potrebah, sposobnostih in posebnostih. Rezultati potrjujejo, da učitelji starše doživljajo kot pomembne partnerje v vzgojno-izobraževalnem procesu, kar se ujema tudi s sodobnimi strokovnimi smernicami in teoretičnimi izhodišči s področja sodelovanja med šolo in družino.

Raziskava je pokazala, da sodelovanje med učitelji in starši poteka relativno pogosto. Večina učiteljev je s starši v stiku vsaj enkrat mesečno ali večkrat mesečno, pri čemer prevladujejo predvsem osebne oblike komunikacije, kot so govorilne ure in individualni sestanki. Učitelji te oblike sodelovanja ocenjujejo tudi kot najbolj učinkovite, saj omogočajo bolj neposredno komunikacijo, več zaupanja in lažje reševanje težav. Manj učinkovite se jim zdijo predvsem digitalne oblike komunikacije, kot sta elektronska pošta in eAsistent, ki pogosto ne omogočajo poglobljenega osebnega stika.

Pomemben del raziskave je bil namenjen tudi ugotavljanju ovir pri sodelovanju. Rezultati kažejo, da se učitelji pogosto srečujejo z različnimi težavami, med katerimi izstopajo pomanjkanje interesa staršev, pomanjkanje časa ter komunikacijske težave. Učitelji pogosto zaznavajo tudi različna pričakovanja med šolo in starši, kar lahko otežuje sodelovanje in vpliva na kakovost partnerskega odnosa. Skoraj vsi sodelujoči menijo, da je sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS zahtevnejše kot v rednem programu, kar potrjuje specifičnost dela v prilagojenem programu.

Rezultati samorefleksije kažejo, da se učitelji večinoma čutijo usposobljene za sodelovanje s starši, vendar hkrati izražajo potrebo po dodatni strokovni podpori in usposabljanjih. To kaže, da sodelovanje s starši učencev s posebnimi potrebami zahteva specifična znanja in kompetence, ki jih je treba stalno razvijati. Učitelji si želijo več strokovne podpore predvsem na področju komunikacije, reševanja konfliktov in sodelovanja z družinami otrok s posebnimi potrebami.

Raziskava je pokazala tudi, da je vključenost staršev v šolski proces zmerna. Starši so delno vključeni v pripravo individualiziranega programa in sodelovanje s šolo, vendar učitelji pogosto opažajo težave pri doslednem upoštevanju strokovnih usmeritev doma. Kljub temu med učitelji in starši večinoma obstaja osnovni odnos zaupanja, ki predstavlja pomembno podlago za nadaljnje razvijanje partnerskega sodelovanja.

Na podlagi rezultatov lahko zaključimo, da je sodelovanje med učitelji in starši v programu OŠPP NIS kompleksno, zahtevno, a hkrati izjemno pomembno področje dela. Kakovostno sodelovanje pozitivno vpliva na učenčev razvoj, uspešnost in dobro počutje ter omogoča bolj učinkovito izvajanje prilagojenega programa. Za izboljšanje sodelovanja bi bilo smiselno okrepiti strokovno podporo učiteljem, razvijati dodatne oblike sodelovanja s starši ter spodbujati odprto komunikacijo in medsebojno zaupanje med šolo in družino.

6. VIRI IN LITERATURA

- Bezenšek, J. (2003). *Partnerstvo med šolo in družino*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Blue-Banning, M., Summers, J. A., Frankland, H. C., Nelson, L. L., & Beegle, G. (2004). Dimensions of family and professional partnerships: Constructive guidelines for collaboration. *Exceptional Children*, 70(2), 167–184.
- Christenson, S. L., & Reschly, A. L. (2010). *Handbook of School-Family Partnerships*. New York: Routledge.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli: Učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Epstein, J. L. (2011). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Boulder, CO: Westview Press.
- Friend, M., & Cook, L. (2017). *Interactions: Collaboration Skills for School Professionals* (8th ed.). Boston: Pearson.
- Grafenauer Ekart, Ž. (2020). Sodelovanje učiteljev s starši. Vzgoja in izobraževanje, 51(1–2), 32–41.
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3–42.
- Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: Building effective school-family partnerships*. Springer.
- Intihar, D., & Kepče, M. (2002). *Sodelovanje s starši pri vzgojno-izobraževalnem delu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kavkler, M. (2008). *Učenci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Košnik, P., Plavčak, D., Košak Babuder, M., & Vovk Ornik, N. (2023). *Zagotavljanje enakih možnosti v izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*.
- Magajna, L. (2008). Koncept dela z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Plešec, N. (2021). Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši otrok s posebnimi potrebami. *Socialno delo*, 60(4), 347–358.

- Plešec, N. (2021). Sodelovanje šolske svetovalne službe s starši otrok s posebnimi potrebami. *Socialno delo*, 60(4), 347–358.
- Pulec Lah, S., & Velikonja, M. (2011). Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami. *Didakta*, 21(152), 18–21.
- Resman, M. (1992). *Svetovalno delo v šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Sheridan, S. M., & Kratochwill, T. R. (2008). *Conjoint Behavioral Consultation: Promoting Family-School Connections and Interventions*. New York: Springer.
- Šobot, P. (2018). *Medsebojno sodelovanje med starši in specialnimi pedagogi* (Magistrsko delo). UL PEF.
- Turnbull, A., Turnbull, R., Erwin, E., Soodak, L., & Shogren, K. (2015). *Families, Professionals, and Exceptionality: Positive Outcomes Through Partnerships and Trust* (7th ed.). Boston: Pearson.
- United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. United Nations.
- Vec, T. (2009). Komunikacija med šolo in starši. *Vzgoja in izobraževanje*, 40(3), 12–18.
- Vidmar, M. (2001). Sodelovanje šole in staršev. In *Šola in starši* (str. xx–xx). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Vlada Republike Slovenije. (2024). *Osnovnošolsko izobraževanje za otroke s posebnimi potrebami*. GOV.SI.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-2). (2017). *Uradni list RS*.

7. PRILOGE

Spoštovani,

pred vami je anketa, ki je pripravljena v okviru raziskovalne naloge z naslovom Vloga sodelovanja s starši učencev OŠPP NIS. Namen raziskave je preučiti pomen, oblike in vpliv sodelovanja med šolo in starši učencev, vključenih v prilagojeni program z nižjim izobrazbenim standardom.

Vaše mnenje in izkušnje so za raziskavo izjemno dragocene, saj prispevajo k boljšemu razumevanju obstoječih praks ter iskanju možnosti za izboljšanje sodelovanja v prihodnje.

Anketa je popolnoma anonimna, zbrani podatki pa bodo uporabljeni izključno v raziskovalne namene. Izpolnjevanje ankete vam bo vzelo le nekaj minut.

Za vaš čas, sodelovanje in iskrene odgovore se vam iskreno zahvaljujem.

Lepo vas pozdravljam,

mag. prof. inkl. Simona Kovačič

Q1

Spol:

- Ženski
- Moški

Q2

Delovna doba v vzgoji in izobraževanju:

- do 5 let
- 6–10 let

- več kot 20 let
- več kot 20 let

Q3

Delovna doba na OŠPP NIS:

- do 5 let
- 6–10 let
- 11–20 let
- več kot 20 let

Q4

Vaša vloga na šoli (možnih več odgovorov):

- učitelj v oddelku
- specialni pedagog
- razrednik
- drugi strokovni delavec

Q5

Pomen sodelovanja s starši

(Ocenite stopnjo strinjanja: 1 – sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – niti se ne strinjam niti se strinjam, 4 – se strinjam in 5 – popolnoma se strinjam)

	1	2	3	4	5	
Sodelovanje s starši je ključno za uspešno delo z učenci OŠPP NIS.						

Dobro sodelovanje s starši pozitivno vpliva na učenčev napredek.						
Starši so pomemben vir informacij o otrokovih potrebah in možnostih.						
Brez sodelovanja s starši je kakovostno izvajanje programa NIS oteženo.						

Q6

Kako pogosto ste v stiku s starši učencev OŠPP NIS?

- večkrat mesečno
- približno enkrat mesečno
- občasno, po potrebi
- zelo redko

Q7

Katere oblike sodelovanja najpogosteje uporabljate? *(več odgovorov)*

- govorilne ure
- roditeljski sestanki
- telefonski pogovori
- elektronska pošta
- individualni sestanki
- neformalni pogovori
- eAsistent
- drugo

Q8

Ocenite, kako učinkovite so naslednje oblike sodelovanja:

	Neučinkovito	Delno	Učinkovito	
Govorilne ure				
Individualni sestanki				
Telefonski stik				
E-pošta				
eAsistent				

Q9

S katerimi ovirami se najpogosteje srečujete pri sodelovanju s starši? (več odgovorov)

- pomanjkanje časa staršev
- pomanjkanje interesa staršev
- različna pričakovanja
- slabe pretekle izkušnje
- komunikacijske težave
- nerealna pričakovanja staršev
- ne srečujem večjih ovir

Q10

Sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS je pogosto zahtevnejše kot v rednem programu.

- Ne
- Da

Q11

Samorefleksija učiteljev (1 – sploh ne drži, 2 – večinoma ne drži, 3 – delno drži, 4 – večinoma drži in 5 – povsem drži)

	1	2	3	4	5	
Menim, da sem dovolj usposobljen/-a za sodelovanje s starši učencev OŠPP NIS.						
Pri delu s starši pogrešam več strokovne podpore ali usposabljanj.						
Splošno sem zadovoljen/-a s sodelovanjem s starši učencev OŠPP NIS.						

Q12

Vključenost staršev v šolski proces (1 – sploh ne drži, 2 – večinoma ne drži, 3 – delno drži, 4 – večinoma drži in 5 – povsem drži)

	1	2	3	4	5	
Starši so aktivno vključeni v pripravo individualiziranega programa (IP).						
Starši izkazujejo interes za sodelovanje s šolo.						

Starši upoštevajo strokovne usmeritve pri delu z otrokom doma.						
Med učitelji in starši vlada odnos zaupanja.						

Zaključek

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje.